

אך ביום הראשון תשביתו שאר
מבתיכם ביו פלאכל חמין ונכרתה
הנפש ההוא מישראל מיום הראשון
עד יום השבעי: ^ל וביום הראשון

תיבאון ברם ביומא קדמאה
תבמאון חמיע מבתיכון ארי בר
דיכול חמיע וישתצי אנשא ההוא
מישראל מיומא קדמאה עד
יומא שביעאה: ^{טו} וביומא

1

קדמאה מע
שביעאה מע
בר עיבדא

לקט בהיר

רש"י

מזות תאכלו, שהכלל הזה אינו מדבר מלילות רק מימים, ועוד כתיב על מזות ומרורים יאכלוהו, וזה ודאי שהוא חובה, אלא שזה רק בזמן הבית שיש פסח, לזה נא בערב תאכלו גם בזמן הזה הוא חובה (ג"א): (גה) פי' מורה אזה לנו משה בשביל פקודי ה' מנחתו חקותיו ומשפטיו הכתובים בה, ולא רק פשטי הכתובים כתב יוסר עלינו לקיים, אלא גם היוצא מן הכתובים על פי דרושים הם עיקרי גופי ויסקודי התורה, ואופני הדרושים מסרו לנו חז"ל איש מפי איש ממשה רע"ה, וקראו אותם "מדות" שהתורה נדרשת בהן, וזה אחד מאותן מדות: (נט) פי' הגם שמלנו ראשו פירושו קודם, אבל מן הקמס אינו קן, ומי יכריחנו לומר קן: (ס) והפסח נשחט בערב י"ט, וכן בזמן הזה שאין פסח בעוה"ר, כבר ידענו שלענין איסור חמץ ואכילת מצה אין חילוק בפני הבית או שלא בפניו (מ"ל): (סא) פי' במוזל (כן הוא בפירוש במכילתא), כי חייבת נפש פעמים פירושו הרצון והדעת, כמו (בראש' כ"ג ח') אם יש את

צחורה"י) דבר שהיה בכלל יוצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילכה* הראשון רשות, תלמוד לומר (י"ח) בערב תאכלו מצה, הכתוב קבעו חובה (מכיל' - פסחים ק"ב): אך ביום הראשון תשביתו שאר. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומלנו מוקדם קרוי ראשון, כמו (איוב ע"ו ז') הראשון אדם חולד, הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה"ט, תלמוד לומר (ל"ד כ"ה) לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח"י ועדיין חמץ קיים (מכיל' - פסחים כ"ה): הנפש ההוא. כשהיא בנפשה"י ובעדשה, פרט לאנשים (מכיל'): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר (ויק' כ"ב ז') מלפני, בכל מקום שהוא רשותי* (מכיל'): שנינו וסחאות יחילה. ברשותו.

הוא משמע שיהא בהיותו ובישבו דעתו עי"ש: (סב) שהיא כל העולם, ופירושו שנתת ונפקס מבין ישראל שהיה שם עד

אור החיים

לעשות זכרון הדבר. (לא"י) גם הפסח שזוהי ה' לקחת שה לבית אבות וגו' עדיין לא פסח אלא שבזכות מצוה זו יפסח ה', גם המלכה בזכות מצוה זו ימחר לגואלם, וכן היה. ותמלא שאמר רבותינו ז"ל (פסחים ק"כ). מדרשות החורה בא' ב"ג מדות כי כל שבעה אין חיוב במצוה אלא לילה ראשונה קבעו הכתוב חובה, והטעם כי גם בחינת המצוה"י לא היה אלא בליל ע"ז וזה נקבע לחובה בזמן עצמו ומאז והלאה אין כיון בנס למצוה והבן. וטעם

אומרו שבעת ימים מזות אינו אלא רשות. ואולי שדיבר בסדר זה לומר כי מעלה עליו הכתוב כאילו אכל כל ז"י. ותמלא כי לזה ה' ז' מקראי קודש ביום הא' וביום הז' (ק"א) יום א' לזר נס יום ע"ז, ויום ז' לזר נס גמר הגאולה של קריעת ים סוף וכו'. עוד טעם אומרו שבעת לזר שלא לזה ה' בכל ז' לאו דלא תאכל חמץ (ק"ב) והייתי אומר אם לא אכל חמץ אין צידו לא זכות ולא עונש תלמוד לומר שבעת ימים תאכל מצות לומר לך כי כשלא אכל חמץ כאילו

אור בהיר

אכילת מצה. קירח) כאן מתחיל החירוק. קי"ט) פירוש טעם חיוב אכילת המצות. (קכ) פירוש האוכל מצה בליל ט"ו מעלה עליו הכתוב כאילו היה מצוה לאכול כל ז'. וגם אכל כל ז'. (קכא) מביא ראיה על מה שאמר למעלה שהחיוב אינו אלא בזמן שהטעם מרמו עליו, שהלא גם שציה ממלאכה אינו חיוב כל ז' אלא דוקא באותו זמן שבה הרמו עליו. (קכב) פי' בכל אזהרות

(עז) מקרא כ
קודש, לאכילה.
בהם. אפילו י
(יכול אף לנכרו
לכס ולא לנכ
מכשוריו"י) של

(הנוסח שלפנינו)
או אינו, לא טעם
בהם לא טעם א
יהא מוזהר על ה
שמביא ברייתות
לקצר בחמי, ועיי
יורה דרכו שצרי
יעשה חנך אצל
אומר אינו נרץ ו
הוא שמהא מוזה
מק"ו, וראה ברי
עכו"ם או כותי ו
לא "תעשו" בהם
צידכם אלא גם לו
לפני עור וכו', ה
שיהא חייב, שהלו
דבר המכשיר ומ
לזרו, כלומר, מל
ומירך ר' יהודה

אכל מצות והו
פחות ולא יות
עד גמר הבג
הפליא ה' עש

שהזהיר על אכילת
מצוה בקיומה. וכי

מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה
בָּהֶם אֶךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נַפְשׁ הוּא

קדמא מְעַרַע קדוש וּבַיּוֹמָא
שְׁבִיעָא מְעַרַע קדוש יהי קָבוֹן
כָּפָּ עֵיבְדָא קָא יתְעַבְד כְּהוֹן

2

רש"י

לקט בהיר

(עו) **מקרא קדש**. מקרא שם דבר^(ט), קרא אחוה
קודש, לאכילה, ושחייה, וכסות (מכיל): **לא יעשה**
בהם. אפילו על ידי אחרים^(י) (סס): **הוא לבדו**.
(יכול אף לנכרים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם,
לכם ולא לנכרים (מכיל - בילא כ"ח)) הוא ולא
(מכשירו^(י)) שאפשר לעשות^(י) מערב יום טוב (בילא
הנוסח שלפנינו) ו"ל: כל מלאכה לא יעשה בהם לא קעשה אחת ולא יעשה חבך ולא יעשה עכו"ם מלאכתך, אחת אומר כן,
אז אינו, לא קעשה אחת ולא חבך ויעשה גוי מלאכתך, ת"ל ששת ימים קעשה מלאכה וגו' הא למדת וכל מלאכה לא יעשה
בהם לא קעשה אחת ולא יעשה חבך ולא יעשה הגוי מלאכתך דברי ר' יאשיה, ר' יונתן אומר אינו צריך וכו' דין הוא שלא
יהא מוזהר על מלאכת גוי וכו' עכ"ל המכילתא, ועיין ברמב"ן הק' שדחק ליישב ברייתא זו ובתוך דבריו השיג על רש"י
שמביא ברייתא כאלו "מוטעות", הרי שעלה על דעתו הך שבריייתא זו מוטעת היא, ויש כאן מקום להאריך טובא, ואני
לקצר באחי, ועיין בפירושו באר אברהם על המכילתא שהאריך לבאר בקושיות עיונות שהנוסח במכילתא משוּבַּח, והאמת
יורה דרכו שבריייתא זו עצמה מובא בילקוט בנוסח אחר ישרה וכוונה, ו"ל: כל מלאכה לא יעשה בהם לא מעשה אחת ולא
יעשה חבך אבל גוי "יעשה" מלאכתך, אז אינו, אלא לא יעשה גוי מלאכתך, ת"ל ששת ימים וגו' דברי ר' יאשיה, ר' יונתן
אומר אינו צריך וכו' ק"ו ומה שבת תמורה וכו' יו"ט הקל דין הוא שלא תהא מוזהר על מלאכת הגוי וכו', שבת תמורה דין
הוא שמהא מוזהר על מלאכת חבך, עכ"ל, ולפי"ו דעותיהם שוות בהלכה, אלא שר' יאשיה למד כל זאת ממקרא ור' יונתן
מק"ו, ור"ה ברורה וחזקה שרש"י היה לפניו נוסח זה במכילתא ממה שאמר ע"י "אחרים" ולא אמר ע"י נכרי או גוי אז
עכו"ם אז כותי כדרכו בקודש, ואחר כל זאת יאיר ובהיר לנו כוונת רבינו במיעוט אמריו פה, והוא, מאחר שהכתוב לא אמר
לא "מעשו" בהם שהיה פירושו אחס (כל אדם גדול בישראל) לא מעשו, אלא אמר לא יעשה שפירושו לא די שאתם לא מעשו
בידכם אלא גם לא יהיה נעשה על ידכם מן האחרים, כלומר כשגר ישראל עושה מלאכתו ע"י ישראל אחר עובר בלאו חוץ מן
לפני עור וכו', אז אפילו במקום שלא שייך לפני עור, וזה אפילו ביו"ט הקל כ"ש בשבת החמורה, אבל אין פירושו ע"י גוי
שהוא חייב, שהלא אפילו בשבת אין בזה איסור תורה (כדמוכחי חז"ל מקראי) כ"ש יו"ט הקל (ג"א - מ"ל): (סד) פי'
דבר המכשיר ומכין כדי לעשות אוכל נפש, כגון לחדד סכין כדי לחתוך בשר או לתקן תנור לאפות בו, וזה נשמע מחיבת
לדו, כלומר, מלאכת אוכל נפש לבדו ולא המכין לו (סד"ד): (סו) שהרי מחיבת לכם משמע איפכא לכם לכל צרכיכם,
ומירך ר' יהודה בגמ' שאפי' אפשר לעשותן מערב יו"ט, אבל באוכל נפש עצמו אה"ל שאין חילוק בין אפשר ללא אפשר, ומה

אור החיים

אכל מזות והרי בידו ז' מזות עשה. וטעם ז' ולא
פחות ולא יותר, נחווין ה' שיהיו עסוקים במזות
עד גמר הגאולה שהוא ציוס ז' של פסח אשר
הפליא ה' עשות נסים להם וצרוּדפיהם משפטים.

אור בהיר

שהזהיר על אכילת חמץ לא מוכר ז' ימים, אלא גבי עונש של ונכרתה, וכן בלא יראה ולא ימצא, ואם כן יש סברה שאם אין אזהרה אין
מזהר בקיומה. וכו' דוקא לפסח דורות שהוא זכר לפסח מצרים, אבל בפסח מצרים עצמו אין איסור חמץ נוהג אלא יום א' (פסחים

לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: י' וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
 הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי
 אֶת־צְבֹאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם
 חֻקַּת עוֹלָם: י"א בְּרֵאשֵׁן בְּאַרְבַּעַה

בְּרֵם דִּי מִתְאַבֵּל קְבֵל נִפְשׁ הוּא
 בְּקַחְדוּדוּי יתְעַבֵּד קִבּוֹן: י' וְתִמְרוֹן
 ית פְּטִירָא אַרְי בְּכָרֵן יוֹמָא קִרְיָן
 אִפִּיקִית ית חִלְיִכוֹן מֵאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם וְתִמְרוֹן ית יוֹמָא קִרְיָן
 קְדִרְיִכוֹן קָרָם עָלְמָם: י"א בְּנִיסָן

בְּאַרְבַּעַה עֶסֶן
 בְּרִמְשָׁא תִיב
 יוֹמָא עֶסְרִין
 בְּרִמְשָׁא: י"א
 קָא יִשְׁתַּכַּח ו
 דִּיבֹל מִחֻמְעֵי
 הַהוּא מִבְּנִשְׁתָּא
 וּבְצִיבָא דְאַרְי

לקט בהיר

רש"י

כ"ח: לכל נפש. חפילו לזכמה"י, יכול חף לזכרים, תלמוד לומר לכס* (בילא כ"ח): (י) ושמרתם את המצוות. שלא יבאו* לידי חמוץ"י, מכאן אמרו, חפת, תלעוש זנון, רבי יאשיהו אומר, אל תהי קורה את המלואת, אלא את המלואות, כדרך שאין מחמיצין את המלואת* כך אין מחמיצין את המלואות*, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד (מכיל): ושמרתם את היום הזה. ממלאכה (שס): לדרתיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו* כאן"ט, שלא תאמר אזכרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא שישו נסחאות * יכול לעוים תייל אך חלק ומכיל. * תבוא. * המצה. * הסעות. * ושטן.

שקור לקצור ציו"ט, לאו משום שאפשר לעשותו מעיו"ט, אלא משום דלא נכנס בסוג אוכל נפש אלא אותן מלאכות שעושין לצורך אכילה, כגון בישול ואפייה, שמן הסתם אין מנשלין אלא בשרואים לאכול, משא"כ קטירה כשבה זמנו קולרים, וכן מגבן ומתבן וכדומה (ג"א): (סז) כן דרש ר"ע מריבוי כל נפש, שגם נפש בהמה נקרא נפש דחביב (ויק' כ"ד) ומכה נפש בהמה ישלמנה, וכן הלכה, ומה דאסרינן לאפות עיסה לכלבים, משום דאפשר להו בלא אפייה (רד"ה), או משום שפת חמה אינו עומד לאכילת כלבים (ג"א): (סח) פי' מלואת שהתורה חייבה אותנו לאכול אינו נקרא מלואת אלא על ידי שמירה, מאחר שעוצרים על העיסה דברים המביאים אותו לידי חימוץ, הן בעודו קמח הן בשעת לישה ואפייה, ובאותו זמן לא די צהיכת הדעת, ולדוגמה כשהאשה עסקה צדיה הרבה נחתממו ידיה ועל ידי זה ממחר העיסה להחמיץ, לזה כשמראה שקרוב להיות תפת תלעוש ידיה במים זוננים כדי לנגס, וזה פשוטו, והביא גם מה שאמר ר' יאשיהו, לפי שיותר היה לו לומר ושמרתם הבצק מחימוץ, אלא דברה תורה בדרך משל וממשל, הקרי דהיינו מלואת הוא המשל, והכחיד דהיינו מלואת הוא הנמשל, כשם שהעללות והיסקת הדעת פוסלת את המלואה (רא"ם), ונתן הכתוב טעם לכל זה, כי בעלם וכו', שהלא אכילת מלואת זכר לחפזון שלא הספיק בצקס וכו', לזה כמו שאני לא אימרתיו הזמן ושמרתי להוציא אחסך בכיוון מופלא שלא תבואו שם מו"ש לידי פסול וחימוץ, עשו גם אחס בין המלואה ובין המלואה בשמירה מעולה (אור"ח): (סט) פי' הגם שכבר אמר בפסוק הקודם וציוס הראשון וכו' וציוס השני וכו' כל מלאכה וכו', חזר ואמר ושמרתם וכו' כדי לכתוב עליו לדורותיכם חוקת עולם (רא"ם), ומה שאמר את היום הזה לשון יחיד שייך על אחד מהם, בין יום הראשון בין יום השניעי:

לאותו הדור: (י) נאמר, והלא כז ימים, לילות מן (שס): (יט) לא תלמוד לומר (י) בצחויכם, מה צי חמנו של נכרי אחריות (מכיל): על השאור"י, ו חאמר, חמץ שר ראוי לאכילה לא ענש על החמץ אחרים ענש עלי עליו, לכך נאמר ובאזרח הארי לרבות* את תאכלו. אזכרו שישו נסחאות * לכתוב.

אור החיים

יז. ושמרתם את המלואת וגו'. ק"י פי' כשם שאני שמרתי היום ולא אחרתי יום אחד ובעלם היום הזה הוצאתי אתכם לטעם זה אחס גם כן לא תאחרו המלואה עד שתחמיץ. ואמר עוד ושמרתם את היום הזה ילו כן האל גם כן שיהיה האדם משמר גם היום לצל יטעב בחשבון ולא יקדים ולא יאחר מעשות את היום הזה ולא יום אחר במקומו. וכפ"ז אומרו כי בעלם יאיר ימיון ושמאל, יאיר לתת טעם למה שלפניו לשמירת המלואת, ויאיר למה שלאחריו לשמירת היום ק"י על זה הדרך כי בעלם וגו' פירוש לטעם שבעלם היום וגו' ושמרתם אחס גם כן את היום הזה:

אור בהיר

י"ז שהוא קודם הליאה שזכות זה ימחרו ללאח וכנ"ל, אבל הזכר צריך להיות על כל משך זמן הליאה. קבג) מניח טעם זה של כ"י בעלם וגו' להיכן חזרת. קבר) שאם לא כן מה שייכות לקשור אותו בפסוק אחד.

צל"ד): (עא) פעמים פירושו רז בציחק אעפ"כ איני שלך. ג) חזר של כ רז"ל במכילתא (לו) אינם בכלל האיסור לגלות פי' האמיתי וכתך, ואין פירושו בציחק ואתה פטוה בגבולך (רא"ם) - מהר (רא"ם):

פרק שני

אחית ולא גוד אסיק כמו שביארנו ואין צריך לומר אם לא היתה שם אמצעות אלא שני גומות כל אחת מעשרים סאה והרדלית של גשמים עוברת על שניהם שאין טבילה עולה בהם שהרי הנצוק והקטפרים אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה ואין להם חבור אלא כשיש ביניהם נקב כשפופרת הנאד שיעברו בו המים מזה לזה.

דף כ ע"א מי שגפלה ממנו מעפרתו ר"ל סודרו או אי זה בגד ואמ' לאחר תנחו לי אעפ"י שבעל הבגד טהור והנתנו לו טהור הבגד טמא לענין טהרות חזקה אין אדם משמר [מה] 122 שביד חבירו וכבר הסיח בעל הבגד את דעתו ממנו והאחר גם כן אינו קפיד בשמירתו הואיל ודרך אקראי אמ' לו תנחו לי והוא אינו יודע בו אם טהור אם טמא אף הוא חושדו בעם הארץ ואינו קפיד בשמירה. אממה שאמרו כאן חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו למדו קצת מפרשים 120 שלא להניח נכרית ללוש עיסה של מצת מצות בפסח אף בישראלית עומדת על גבה שאין שמור במה שביד חברו ואין זה כלום 121 שכל שהוא תלוי בחמוץ לבד אין הסה הדעת פוסל וטהרות הוא שנטמאו בהיסח הדעת אבל לא עסת מצה ויין נסך.

היה סבור ליטול בגדי חול ונטל בגדי שבת ולבשם שיעור מועט בחזקת שהן של חול נטמאו הואיל ונתיאש מ"מ משמירה הראויה להם הרי הן כמי שלא היה בלבן לשמרן אבל אם נתחלפו לו של שבת בשל שבת וכל שכן אם (היתה סבורה) [היה סבור] 122 ליטול של שבת (ונטלה) [ונטל] 123 של חול הואיל ונשמרו שמירה הראויה להם אעפ"י שנשמרו בחזקת מה שאינן טהורין.

וכן אם היה משמר את החבית בחזקת של יין והיא של שמן טהור ואין צריך לומר הושיט ידו לסל ליטול פת חטים ועלה בידו פת שעורים. נשים שנתחלפו כליהן בבית המרחץ נטמאו שכל אחת מהן כשמרגשת בחלופה סוברת על חברתה שהיא אשת עם הארץ ואינה מקפדת לשמור שלה על גב חברתה לפי דרכך למדת שהמשמר את הדבר בשמירה הראויה לאותו דבר אעפ"י שמשמרו בחזקת מה שאינן טהור. ומ"מ לענין ביאור סבור היה בעל הסוגיא בזו של נתחלפו לו כלים של שבת וכו' שיהיו באים עליה מטעם

120 בבית הבחירה לפסחים מ' א' ד"ה בצקות של עכו"ם מביאו בשם גדולי המפרשים (הראב"ד, ולא מצאתי) מטעם שאין אדם משמר מה שביד חברו ומפני שאין שמור גמור אלא בלישה לשמה. וכן מביא שם את שיטת גדולי הדורות שלפנינו (בעל השלמה, ולא מצאתי) שמשמע שמצה שלשה גוי בפנינו כשרה למצת מצוה, ואיננו מכריע. ועי' בהערה הבאה.
121 אין להוכיח מכאן שרבנו דוחה את שיטת הראב"ד לדינא, ואולי הוא דוחה רק את טעמו. עי' בתשובות הרשב"א ח"א סי' כ"ו שכתב שאין אדם יוצא במצה שלשה נכרי ואפילו ישראל עומד על גביו ומזהירו שיכוין לשם מצה לפי שאין הגוי עושה אלא על דעת עצמו. (עי' במגיד משנה להל' חמץ ומצה פ"ה הל' ח'). יתכן גם כן שרבנו מכריע כדעת ר' האי גאון (מובא אצל ריב"ג ח"ב דפ' פיורדא צד צ"ג, בארחות חיים ח"א הל' חמץ ומצה סי' קי"ו, ברא"ש פסחים פ"ב סי' כ"ו, ועוד) וכדעת ר"ח בתשובה, מובא בחי' מהריטב"א שם ד"ה והא דאמר, שאם עמד ישראל על גבי הגוי בשעת לישה ושמר לשם מצה דבהכי סגי. (עי' ג"כ בחי' הרמב"ן שם ובר"ן שסביב הרי"ף דפ' וילנא י"ב א' ד"ה ומיהו, ואולי רמב"ן ור"ן מפרשים את ר"ח כשיטת הרשב"א). ועי' טור או"ח סי' ת"ס.
122 מכ"י פרנקפורט.
123 מכ"י פרנקפורט.

גית פתחיוג זין מים תשי"ה
לוחינו גתאירי. 336

(דב) וא"ל המים עם [שאר] המים שרוחצים בהם העריבה ו וא"ל המים וכו'. משנה וצריכתא נסוף פרק כל שעה וכתב ושאר הכלים לא תשפכם אלא במקום מדרון וכו'. נסוף פרק כל שעה (מ:): חנן מי תשמישו של נחמוס ישפכו מפני שמתמלין וצגמרא (נג): חנא שופכן צמקוס מדרון ואינו שופכן צמקוס אשצורן ואע"ג דצגמרא אמרין דהיכא ללא נפישו אף שופכן צמקוס אשצורן לא כתבו הר"ף (יג): וכתבו הרא"ש (סי) (טו) והר"ן (סס ד"ה גמי ואינו) דטעמא מנשוס ללא קיס לן צכמה מיקרו נפישו ולכך כתב רבינו לא שנה אס הם רב או מעט והרמב"ם קמס דבריו וכתב צפרק ה' (הט"ו) הרי זה ישפוך אותם צמקוס מדרון כדי שלא יתקצו צמקוס אחד ויחמין וכתב הרב המגיד הלכות לא ראו לחלק בין נפישו ללא נפישו לפי שאין הכל מהרין ורבינו ג"כ קמס וכתב

קאי: ד (ה) ואלו המים עם שאר המים שרוחצין בהן העריבה ושאר הכלים לא תשפכם אלא במקום מדרון שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיצו לא שנה אם הם רב או מעט:

סימן תס

פרטי דמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] אין עושין המצות על ידי גוי חרש שוטה וקטן ואם עשאה גוי בפני ישראל: [ב] מצוה על כל אדם להשתדל בעשייתן: כמה מצות עושין בסימן תע"ה: [ג] צריך לבטל הפירוורים שיפלו: [ד] דין סריקין המצויירין: פירוש מותר לאפות פת עבה ביום טוב:

א אין עושין המצות על ידי גוי חרש שוטה וקטן. והכי איתא בשאלות לשה גוי לעיסה או חרש שוטה וקטן דלאו בני שימור ניהו אף על גב דאפייה ישראל בר דעת ועבד בה שימור בשעת אפייה לא נפיק בה ידי חובתו (ה) [א] וכן כתב רב כהן צדק לצאת ידי חובתו בליל ראשון אפילו צמקוס אשצורן ואינו חושש [ז]:

ה כתב הרמב"ם צפרק ה' (הי"ג) אס עברה ולשה תחת השמש או שלא ליננה ידיה הפת מותר וכתב הרב המגיד שיש חולקים [ז]

ב כתוב בהגהות מיימון פרק ה' (אות ט) אמאי דאמרין (יומא נח): ללא תלוש תחת הרקיע ציום המעונן ומוזה הטעם כתב בספר המלוות (פמ"ג לאין עט לא): שכוון ליהר קצת שלא להוליך המים לתור מגולות תחת הרקיע וכתב סמ"ק (סי) רכז עמ' רל) ונראה דאין לחוש רק שלא לשהות זמן מרובה ומכל מקום יש ליהר אפילו לפי שעה. כתוב צמרותם הדשן (ח"א סי' קטו) דביני כוכבי ושימשו אין להקפיד צכך. וז"ל ארחות חיים (ה' חו"מ סי' ק) טוב שלא להוליך המים צממה או תחת הרקיע ציום המעונן אס לא יכסם (ו) ונראה דאין לחוש רק להשהות זמן מרובה וה"ר פרץ (ממ"ק סס) כתב מכל מקום טוב להזהר אפילו שעה אחת ועוד לכסותם צממה מפני החמה אבל אס אין חמה זורחת אין צריך עכ"ל:

ו כתוב צמרותם הדשן (ח"א סי' קנד) כשלשין עיסת פסח למרות ולפעמים מוספין מים צממה יותר מן הראוי ולאו שפיר דמי להוסף קמח לתוך הלישה כדי שמהא העיסה כראוי לפי שהקמח שמוספין אינו ילוש ונגבל יפה ונשאר מעט צעין בתוך העיסה ואפילו לאחר אפייה עודנו צעין ושמה לא נאפה אותו קמח יפה יש לחוש שמה יפול צממק צקערה ויחמין ונראה דדי צצכרל זו ליישב המנהג שנהגו העולם ליהר ואס היה אפשר צלי שהיית העיסה טוב ללוש עוד עיסה אחרת קטנה מגיבול קשה ויבשות (תמים) [תמיד] ח' לפי הערך ויערב אותו עם העיסה המלוולחת שנימוסף צה מים ויקלו זו מזו זו מזו לתלוותם ויבשות עד שיגיעו שניהם למדה צינונית עכ"ל:

תס פרטי דמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[ז] טעם למה אנו נוהגים לציר המצות: בעל נפש צריך ליהר שלא לנקוב שתי חלות בכלי אחד: כשיסדרו המצות בתנור יהר שלא יגעו זו בזו: [ח] אין לעשות פנאדי"ש או פלאוני"ש: [ז] אסור ליתן ביצים שלימים בפת ותאפה עמהם: אסור ללוש העיסה עם זרעי כגון שומר וכיוצא:

א אין עושין המצות ע"י גוי חרש שוטה וקטן והכי איתא בשאלות (פ' צו שאילתא עו) לשה גוי לעיסה וכו'. עד

דרכי משה

כי הלחלוחת מתייבש מיד בתנור וכן נוהגין ואין אדם חושש בזה עכ"ל. ואין המנהג במקומינו ללחלה המצות במים ומכל מקום למדנו מזה שאם אירע כך שאינו נאסר: (ו) וכן כתב מהר"י וי"ל (סי' קצג) דאסור לשאת מצה או קמח או מים תחת השמש וביומא דעיבא תחת כל הרקיע וכתב מהר"ל (ה' אפיית המצות עמ' סח סוסי"ב יב אות ז) דיכסם בסדין:

פרישה

(ה) וא"ל המים עם שאר וכו'. פירוש כשלג אחר זמן אסורו: **תס** (ה) וכן כתב רב כהן צדק [וכו'] שאפאה ישראל וכו'. פירוש שאפאה וגם לשה ועיין בדרישה:

דרישה

תס [א] וכן כתב רב כהן צדק לצאת ידי חובתו בליל ראשון אינו אלא במצה שאפאה ישראל וכו'. הלשון אינו מדוקדק דהוה

שיאור
זגמרא
ז נמי
כסיפו
ממוך
:
מים
(נג)
האותן
מחוס
הר"ן
חיבו
לומר
וקטן
ידיה
נפסח
וימך
זופה

שמי
נמי
הצין
ולס
ונור
וייה
פה
פת
זה
עת
מר
לא
זה
יין
זת

ד
:
ז

זכו ומשמע דלמי לאפלוגי אמ"ש השאלמות ויראה דרבינו מפרש
 לייבא מאן דאמר בלשה גוי דיוצא זה ידי חובתו דהא בלכות של
 גוים ללשון גוי קאמרין (פסחים מ.) ובלבד שיאכל כוית מנה בחכרונה
 ומשמע מדקאמר סתמא אפילו אפאה ישראל אלא ודאי רב כהן נדק
 נמי לא אמר דיוצא ידי חובה אלא
 במנה שלשה ישראל והא דקאמר
 שאפאה ישראל בכלל האפייה הוי נמי
 הלישה דאין אפייה בלא לישה תחלה

אינו אלא במצה שאפאה ישראל לשם מצה
דכתיב (שמות יב יז) ושמרתם את המצות עד שיהא

מה דרכו ש' עני הוא מביק ואשתו אופה. הכל נפקקי הרא"ש
 פרק כל שעה (סי כו) והרב המגיד כתב בפרק ה' (ה"ט) בשם
 הרשב"א (שו"ת ח"א סי' כה, מק"ג, ח"ג סי' יעט) אם לשה למנה של מנה
 גוי או חרש שוטה וקטן אפילו אחרים עומדים על גביהם לא יצא
 וכ"כ הגהות מיימוניות בפרק ו' (דפי
 קושטא ה"א) בשם ראב"ה (סי' תפ)
 [א] ומשמע מדבריו שאם לא ישראל
 ואפאה גוי יצא וכדברי רבינו האי ב

כך היא דעת רבינו וק"ל דלשאלמות נמי בעינן לשה ואפאה ישראל
 דלמה יגרע שימור דאפייה משימור דלישה ולכן אמר רב האי גאון
 כתב וכו' דחולק עליהן וק"ל דמנה שאפיה גוי מותרת ור"ה לומר
 אפילו לשה ואפאה גוי נמי מותרת וההיא דנזקות של גוים לדעמו
 איירי בלשה גוי בצימו שלם בפני ישראל וצ"ח יוסף הבין דבריו רבינו
 האי שמחלק בין אפייה ללישה ובלשה גוי מודה רב האי דאסור ולא
 נהירא ומ"ש שכ"כ הגהות מיימוניות בפרק ו' בשם ראב"ה לא
 מלאחי רמו מזה נפסדים שצדיקו: והרב מהרש"ל העמיק
 הגהה בשם מהר"ק (מנהגי מהר"א קלוזנר סי' עט אות א) וז"ל ואותו
 שאין לו מסייעין והוא זקן או חולה והגיע ערב פסח והוא יודע
 שאין בו כח ללוש בלח מנה צנוב והש שאם יחמין בידו מוטב שימין
 שבר לגוי כדי שיעשה חפצו לעיניו ומעשה בלדס שהיה תפוס בערב
 פסח ולא נמצא שם יהודי ור"ה הגוים לתקן לו ולא ר"ה לאכול בלינה
 הראשונה מנה שחיקנה גוי ובשאר ימים עשו לפניו אבל בשלש עשו
 לפניו אע"פ ששבע לו שחיקנו לו בכל ענין כמו שחיקנו לעיניו לא
 אכל רק פירות ולא ידע בהגדת הגדה והיה לו חומש ואמר כל
 הפרשיות של יציאת מצרים ע"כ הגהה: ור"ע ביין הלכה העלה
 הרשב"א בתשובה סימן כ"ו שאפילו אחרים עומדין על גביהן ומלמדין
 ומוהירין אותן לכון למנה שהם עושין אינו יוצא זה ידי חובתו וכ"כ
 הרב המגיד בפרק ה' משמו זה דלא כרב האי דאם אפאה גוי
 בפני ישראל ע"י שימור כתיקונה דמותרת גם במהר"ל כ"כ דדרשותיו
 (ה' אפיית המנות ע"י סי' יד) דלא כהר"ח (תשובת מהר"ם או"י סי'
 לה וסי' קמג) דמתיר מיהו נראה בשעת הדחק כגון שהוא זקן או
 חולה או תפוס בידו גוים יש לסמוך על רב האי גאון ודעימיה וצ"ח
 ידי חובתו במנה שלשה ואפאה הגוי בפני ישראל ודלא כההוא תפוס
 ואפשר דלאו למימרא שלם היה אוכל כלל בלינה הראשונה אלא שלם
 היה עושה מעשה לכתחלה והיה עורר בהוצאה מרובה לשלם למקום
 רחוק שהיו לשם יהודים לאכול בלינה הראשונה מנה משומרת
 צישראלים אבל בשאר ימי הפסח היה נסמך על מה שלשו ואפו גוים
 בפניו דלאו בשופטני עסקינן דלא אכל כלל מנה בלינה הראשונה ועבר
 על מצות עשה דאורייתא כדי שלא יעבור איסור דרבנן ח: L

ובתשובות הרשב"א (ח"א סי' כה, מק"ג) מלאחי שנשאל על מנה שלשה
 חרש שוטה וקטן וכרי והשיב דכיון דבמנה בעינן שימור אין אדם
 יוצא במנה שלשה נכרי אפילו בישראל עומד על גביו ומהירו שיכוין
 לשם מנה לפי שאין הגוי עושה אלא לדעת עצמו ולא על דעת
 אצל בחרש שוטה וקטן יש לדון בפרק צ"י דגיטין (כ"ג) מן דחרש
 שוטה וקטן כשרים לכחוד גט ואוקימנא (כ"ג) בגדול עומד על גביהם
 ובפרק קמא דחולין (ב) מן וכולם ששטו ואחרים רואים אותם
 שחיתתן כשרה ואמרין עלה (י"ב) מאן תנא דלא בעי כוונה בחולין
 בשחיטה ואוקימנא כרבי נתן אבל לרבנן שחיתתן פסולה אלא עמידה
 על גביהם לא מהניא והתוספות (ד"ה מאן) מירצו דאחרים רואים
 אותם שאני (שהן) [שאין] ג מלמדין ומהירין אותם לכון למנה שהם
 עושים כמו כשעומד על גביהם ועדיין קשה דמשמע דאין הפרש בין
 חרש וקטן לשוטה בגט ושחיטה ואילו בחלינה משמע (בימות קד):
 דיש הפרש ביניהם וחירצו דשוטה לאו בר דעת הוא כלל וכדבר שאין
 לו הוכחה לא מהניא עמידת גדול על גביו כשחיטה וחלינה אבל בגט
 הואיל ויש בו הוכחה שאומרים לו כתוב לשם פלוני ופלוני וכו' והוא
 כותב רמי אנפשיה ומכוין לשמן מה שאין כן בחלינה ושחיטה ולפי
 דבריהם במנה דמנה חרש שוטה וקטן פסולים שהרי צריכה שימור
 לשם מנה ואילו היו עומדים אחרים על גביהם ומלמדין אותם בחרש
 וקטן דאית להו דעת קלישתה ואינם שוטים גמורים יוצאים זה אבל
 בשוטה אין יוצאים זה. ומורי ה"ר יונה כתב דכל שאפשר על ידי
 שליח כגט ושחיטה כוונת העומד על גביו ככוונת העושה מעשה דהוה
 ליה כשליח ולפיכך בגט כשר אפילו שוטה והוא הדין בשחיטה אילו
 היה גדול עומד על גביו אבל חלינה דאי אפשר על ידי שליח אף
 כוונת העומד על גביו לא מהניא בין בשוטה בין בחרש וקטן ולפי
 דברי רבינו [יונה] ד מנה שלשה חרש שוטה וקטן בשאחרים עומדים
 על גביהם יוצאין זה ומסתברא לי שהכל תלוי בהוכחה דבגט דאיכא
 הוכחה גמורה בשאחרים עומדים על גביהם אפילו שוטה כשר וכדבר
 שאין בו הוכחה כלל כשחיטה אף בשאחרים עומדים על גביהם אינם
 כשרים הן אבל בחלינה דאיכא הוכחה קצת חרש וקטן כשרים ע"י
 מה שמלמדין אותם העומדין על גביהם אבל שוטה דלאו בר דעת
 הוא כלל לא ולפי זה אף במנה כן דהא ליכא הוכחה כלל וכשחיטה
 היא דליכא הוכחה כלל והילכך אף בשאחרים עומדים על גביהם
 ע"כ: וזה לשון ארחות חיים (ה' חו"מ סי' קיז) לשה גוי וחרש שוטה וקטן אע"ג
 דאפייה ישראל לא יצא והר"ש הן והר"ף והרמב"ן

דרכי משה

תם (א) וכתב מהר"ל (ה' אפיית המצות ע"י סי' יד בה"ע 17) זקן או חולה שאינן יכולין ללוש יביחו לגוי ללוש לפניהם עכ"ל. ואין להקל בזה מאחר שרבים אוסרים. כתב האגור (סי' תשסט) עבד ושפחה שלא טבלו דינם כגוי:

דרישה

אמינא אף אם אפאה ישראל ולשה גוי וכבר כתב דלא יצא ידי חובתו בזה וצ"ל דרצה לומר אפאה כל דבר עד שבאה לכלל אפייה וסמך אראייתו ושמרתם את המצות וכו' וק"ל:

חדושי הגהות

תם [א] לא מלאחי דברים אלו בהגהות מיימוניות שלפנינו ועיין בב"ח (פ"א): [ב] זה לשון הפייט מננע שלא ילוש חרש שוטה וקטן וגר שכפר וכל האוכל מנה על ידהים יעוש ויפטר ואע"פ שאמה ישראל בר דעת ושפר כי דבר ה' צוה ואת מנותו הפך זן עכ"ל הפייט הועמק ממון תשובת הרשב"א:

הגהות והערות

הראשונה להודיע שהוא תחלת הסימן: [ב] הובא בר"י ג"א חלק ב עמוד ועיין מחזור ויטרי חלק א סימן לג, הפרדס עמוד מב, סדר רש"י סימן שכח.

(מד' פסחים מ.) כתבו שאין לחוש מי הלך והאופה *וה"ר יצחק אבן גיאת (מ"ג עמ' נג) ורבינו האי כתבו מנה שנילושה על ידי גוי צפני ישראל מותר וחסידיים מממירים ולשים ואופין צענמן עכ"ל. וכתב עוד שם (סי' קיט) [ג] טוב ללמד לנשים שחמרנה כל אחת לחצרותיה כל מי שמגיע לידה מנה שלי בשגגה תהא שלה דאל"כ היא מנה גזולה עכ"ל:

ג ויהא אדם רגיל לומר על כ"פ פירורין שיפלו וכו'. כן כתב המרדכי (צפ"ה) [בפרק קמא] (סי' תקל) וכן כתבו הגהות מיימוניות פרק ג' (אות י) שם הרוקח (סי' רעג) וכתבו עוד וכן טוב שיעשה לצק הנדבק בכלים ששמה לא יוכלו להסירו עד שיחמין. והטעם שצריך לנטל קודם שיחמין משום דנתר איסוריה לאו צרסומיה הוא לנטלו כדלמרינן בפרק קמא דפסחים (ו):

ד איין עושין פריקין המצויירין. בפרק כל שעה (ו.) ת"ר יולאין בפריקין המצויירין בפסח אף על פי שאמרו אין עושין פריקין המצויירין בפסח אמר רבי יהודה דבר זה שאל צייתוס בן זוטין לתכמים מפני מה אמרו אין עושין פריקין המצויירין בפסח אמרו לו מפני שהאשה שזהה עליהן ומחמתן אמר להם אפשר יעשהו דכפוס ויקבענה כיון אמרו לו יאמרו כל הסריקין אסורין ופריקין צייתוס מותרים אמר רבי אלעזר ב"ר לזוק פעם אחת נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל והביאו לפניו פריקין המצויירין בפסח אמרתי אבא לא כך אמרו חכמים אין עושין פריקין המצויירין בפסח אמר לי בני לא של כל אדם אמרו אלא של כל אדם. ופירש רש"י בפריקין המצויירין. מלות המצויירות ואע"פ שאמרו לכתולה אסור דיעבד שפיר דמי: שזהה עליהן. לצייר ואין נוחן מהר לתור ומחמין: אפשר יעשה. הורה דכפוס ויקבענה בפרק: כיון. כלומר דחיפה אחת: יאמרו כל הסריקין אסורין ושל צייתוס מותרין. שהרי רוב נחומין אין להם אותו דפוס: לא של כל אדם אמרו. לאסור דבעל הדים העושה אותו לעצמו אינו מושש ליפותו כל כך ואינו שזהה עליהן: אלא של נחומין. העושין למכור שמקפידין על נייח ושהיה על ציורן: איכא דלמרי לא של נחומין אמרו. לאסור שרגילין ונקיין בדבר ויש להם דפוסין: ובתב הרא"ש ז"ל (סי' טו) פסק הרי"ף (י:) כאיכא דלמרי והא דלא פסק כחכמים דלא מפלגי בין נחומין לשאר כל אדם לפי שגראה לו מעשה רב ולכאורה היה נראה כחכמים, דלעיל (י:) לא פסק הרי"ף כרבי עקיבא י' אע"פ שיעשה מעשה אי לאו דמסייע ליה עובדא העולם אבל עכשיו נהגו לאסור הצורין לעולם וי' והכי נקטינן ומכל מקום דיעבד אף חכמים מודים דלא אסרינן לה ואף יולא צה ידי חובת מנה כדאיכא להדיא בצרייתא:

ב ויהא אדם רגיל וכו'. כ"כ הרוקח צמינן רע"ג והמרדכי בפרק קמא דפסחים והגהות מיימוניות בפרק ג' והביאו ראיה מדלמרינן (ו.) בתלמוד היושב לפני רבו וזכר שיש לו עיסה וכו' שכתבו רבינו סוף סימן תמ"ד ובשולחן ערוך (סע' ג) כתב הלש אחר זמן איסור חמץ יאמר בשעת לישה כל פירורים שיפלו וכו' ותימה הלא אף בלש קודם זמן איסור איכא למיחש דילמא יאמרו ישראל הפירורין צרסומו עד אחר זמן איסורו וכן יראה ממ"ש המרדכי (סו"ס תקל) אדון זה הא דכתבו באור זרוע דמי שלא ציטל קודם שמתחיל שעה ששית שוב אינו יכול לנטל וכו' אלמא דבלש קודם זמן איסורו מיירי והכי משמע מלשון רבינו והגהות מיימוניות שכתבו דין זה בסתם ועיין במ"ש בסימן תל"ג (סע' ס ד"ה כחז המ"ק) דדוקא בלש צרסומו כן הדין עיי"ש וכמ"ש בסו"ס תנ"ט (סע' ו):

ואיכא למידק אלשון רבינו שאמר על כ"פ פירורין וכו'. הא אסיקנא בפרק קמא (ו:) דפירורין ממילא בטלי ולא צריך לנטל משום פירורין ואפשר דפירורין דקאמר רבינו לאו דוקא אלא רצה לומר לצק כזית או יותר וכן הוא ברקח ובמרדכי והגהות מיימוני כתבנן בסתם שמה יפול צק וכו' ולא הזכירו פירורין ועוד כתב במהרי"ל דהכא שאני דמישינן שמה לאחר אפייה למכדנין הדים יתכנסו פירורי הבצק וראויין להדבק יחד עד שיהא בהן כזית. ולפיכך צריך לנטל בשעת לישה בפירוש אף הפירורין אבל בפירורי לחם קאמר תלמודא ממילא בטלי כיון דלא מידבק ביחד וכן עמא דבר לנטל פירורי עיסה בשעת לישה וכתב במהרי"ל (סע) דלאחר האפייה צריך לכבד את הדים שאע"פ שציטל אף הפירורין מכל מקום החמץ צרסומו ומה שנמלא מן הבצק שנפל ישרפנו:

ג איין עושין פריקין וכו'. בצרייתא בפרק כל שעה (דף ל"ו.) פליגי צה רבן גמליאל וחכמים ופסק רב אלפס כרבן גמליאל דשרי בשל נחומין וכאיכא דלמרי ולא לישנא דלמר איפכא דנטל כל אדם שרי רבן גמליאל ונטל נחומין אסר והרא"ש פסק כחכמים דאסרי לעולם והר"ן פירש גם דברי הרי"ף דעל הכל גזרו לאסור והסמ"ג (לאין עט לא ע"ג) והסמ"ק (סי' רכז עמ' דל) כתבו גם כן בסתם לאיסור ואפילו בדפוס וז"ל הגהות סמ"ק (שם אות יא) מיהו אומר ריב"ז דקיי"ל הלכה כרבי יוסי דלמר (פסחים ו.) עושין פריקין כעין ריקין פירוש עושין פריקין מצויירין ובלבד שיהיו ריקין ר"ל דקין וקלושין דאין ממהרין להחמין בשחיית ציורין ועל זה סומכין העולם לציר המלות מפני שעושין אותן עכשיו כעין ריקין ע"כ מיהו נראה כיון שהפוסקים השמיטו הך דרבי יוסי אלמא דפליגי ארבן גמליאל ואחכמים וליה הלכתא כותיה וריב"ז גופיה לא כתב כך אלא ליישב מנהג

דרכי משה

(ב) ובתב מהרי"ב בתשובה שצריך שיאמר פירורין יהיו הפקר אבל אם אמר פירורין הפקר אינו מועיל דמשמע דמעצמן הן הפקר וזה אינו וכן אשכחן בגיטין (לב:) לענין גט זה בטל הוא וכו' ט:

פרישה

ויהא אדם רגיל וכו'. פירוש בלש אחר זמן איסורו: יהיו בלשין וכו'. דוקא בלשון זה ולא כמו שנהגו לומר פירורין הפקר דלין נעשין מעצמן הפקר אלא צריך לומר שיהיו הפקר וק"ל: איין עושין פריקין וכו'. פירש רש"י מלות המצויירות:

חדושי הגהות

ג. טור נטס הרי"ף
 (פסחים יב טו) ממירא
 דכחש שם דף מ' נ"א;
 רמ"ם מן ואלה ה' טו; ר"ן
 שם ד"ה ומענין:
 ו. כמו שכתב הרי"ף
 (פסחים מ"ב סימן טו)
 ממירא דרז הוגל שם
 [ג טו]:
 ח. טור ורי"ן שם [נטס]
 גאון [ש"ח] הגאונים שפיר
 מצוה סימן טו ונ"ג; הלכות
 פסוקות סימן קס"ג:

עטרת זקנים

*א [ולפחות משעת
 בחינה]. וצריך לשמור
 הקמה משעת טחינה עד
 אחר אפיה לפחות, כן כתב
 רש"י בחולין דף ד' ע"א
 (ר"ם דמל"ה ע"ה); ע"ש:

חכמת ש"מ

היה זה כשר כלל ונעל מקץ
 דבזבז מ"י. [והנה מ"י דב"י
 נ"ה, נראה דמכרי המוסות
 ה"ל יהיה ר"ה לנעם ר'
 ח"ס כספן והנה נח"ש מולין
 מ"י סוף סוף לה. וה"ל מה ש
 סימן טו]. ונעשו הימ"ר בזבז
 א"סור מנע"ק הימ"ר לאסור
 ולק"ן ט"ו, ע"ש ד"ק.
 והפוסקים מולק"ן ט"ו, ו"ט
 מה"ל. והנה לפי זה
 מ"ן דבזבז מ"י גוי"ן לנעם
 א"ח לנע"ק עניניהו ק"ס
 כע"כ לנע"ל, למה א"סור דבזבז
 מותר להוסיף ט"ו, ומכ"כ
 למלך הכה"ס שא"ל דמ"י
 דבזבז ט"ן זו דר"ה
 דלוח"ה, ולכ"ה מש"א א"סור
 מ"ה, ל"ך לא גוי"ן ג"ה
 לג"ה, א"ל נח"ש ש"מ מ"ן
 ד"ש זו דר"ה דלוח"ה ש"מ
 ט"ה, ל"ך גוי"ן ג"ה לג"ה.
 ע"ו ד"ש למלך ב"ן א"ל מ"ן
 א"ל מ"ן ש"מ, דכ"ה ט"ו
 ה"ך לנע"ל לפע"מ ח"ך ג"ל

לבושי שרד

(ט) מ"א פ"ו מ"דו ג"ה
 ש"ם רגילין ד"רו"ן
 הח"ס וכו'. ולמה של
 מ"ה ג"ה ל"ך ח"ך ש"מ
 בשעת ט"מ, ול"ה מ"י
 הט"מ של כ"י, ולדעת
 המקול"ן נ"מ [ט"ו]
 מ"י א"ל נ"מ ט"מ נ"ך
 ע"כ ש"ל עומד ע"ן
 ג"כ, ע"ן ש"ם ח"ך ע"ן
 ס"ק ב', וק"ל:

הגהות הסמ"ע

סעיף ד' ובשעת הרחק
 מותר ליקח קמה מן השוק,
 ויזאן בו. והא דבועינן
 שימור] דוקא למצוה דמצוה
 [דלשאר] מצוה לא בני
 שימור... וראיה מבציקות
 [ג"ס]...:

הגהות והערות

[ט] ע"ן ש"ח הל"ך ל"ך
 שלמה א"ח סימן נ"ד:
 ב' תוקן ע"ש כמ"י
 מהר"ק:

ז משעת טחינה. לפי שאו מקרבין י' אותן אל המים (הר"ש)
 פסחים פ"ב סימן כו). משמע שצמקום שטוחני צרחים של חמור, או
 שהרזו מולין הרמים, אין צריך שמירה. (ו) מיהו גם שם רגילין
 לרחוץ החטים: ה קמה מן השוק. דלא מחזקינן א"סורא שמה
 נגע זו מים (שנ"ל לקט סימן י'
 ותניא סימן מה). וכ"כ הגאון ד'
 מהר"ר יתכן ו"ל מגומזין שהיה
 אצ"ר דק"ק ל"סא דבמדינתנו
 שרגילין לרחוץ החטים ושוהין

חס"ו שיש לאחו המקום ההוא ציד והשאר יאכל, כמו שאכתוב א"ח בסימן תס"ו [ס"ק ד' ד"ה ואל]: (ג) קמה מן השוק. הטעם,
 ערך לחם למהרי"ש

תנג טע"ד דב"ח [מן השוק]. נמקום שאין לוחים את החטים:
 חק יעקב

[טו] מצות מצוה טוב לשמור. משמע דוקא מצוה מצוה צריך
 שימור כדי לאכול לילות ראשונות, מה שאין כן שאר מצות אין
 צריך שימור כלל, וש"י ליקח קמה מן השוק אפילו בלא דחק, ועיין
 לקמן ריש סימן תס"ו נ"ק א. ואפילו שמי"ר דלישה ואפיה גם כן
 לא בעינן, כמבואר בש"ס [פסחים מ, א] ופוסקים אפילו בציקותיהם
 ממלא כירטו רק שיאכל כזית מצוה. ולדעת רבינו חננאל [נמוכא ב"ר
 שם י, א ד"ה ומיהו], והוא הסכמת הפוסקים, היינו דוקא שלשה בפני
 שהיה במום שלנו, וכ"הא גונא אפילו אם היתה האפיה גם כן
 בה שימור לשם מצוה, וכ"הא גונא אפילו אם היתה האפיה גם כן
 על ידי עכור, וישראל עומד על גבינו גם כן מותר, רק שלא הוי
 מצוה שמורה לצאת בה ידי חובת לילה ראשונה, וכמבואר לקמן
 סימן ת"ס [סעיף א]. ועיין בב"י תנ"ד ו"ה בציקות]. וה"ל דנקט בציקותיהם
 ולא נקט מצוה, שהיה במשמע שנאפה, היינו לרבותא דסיפא, דאף
 שהאפיה היה על ידי עכור, וכ"הא גונא אפילו אם היתה האפיה גם כן
 שמה שימור וצריך לאכול כזית מצוה באחרונה, ועוד ש"י
 דלכך נקט בציקות, משום דמצוה אסור משום גזירת פתם, מה ש"י
 כן בצק דמותר (וכמו שכתב הפרי חדש ביורה דעה ריש סימן ק"ב
 והשיג על הר"ן שם [עבורה זה י, ב ד"ה מתנין]. ועיין בחוספות פרק
 קמא דחולין ה, ב ד"ב מותר גבי חמץ של עוברי עבירה), אבל ודאי
 אף אפיה, ש"מ מצוה לא בעי שימור, וכן הלישה. וכן של להוכיח
 מסוגיא דש"ס דחולין ריש פרק קמא נה, א גבי מצת כותי, יע"ש.
 רק שישראל צריך להיות אצל הלישה והאפיה שלא יתערב בו חמץ,
 וכל זה פשוט וברור, דלא כעולת שבת נ"ק ד' שלא דק. מיהו כל
 זה מדינא, ויותר תורה לכאורה דא"ך פסקו בפשיטות דלוקחין קמה
 משעת טחינה ולפחות משעת לישה, לכן כתבו הפוסקים דכל המצות
 שלנו בחזקת שמורה כמבואר לקמן סימן תע"ז [סעיף ב]: [טו] קמה
 מן השוק. משמע דוקא קמה, אבל סולת נקיה אסור ליקח דהוי
 חמץ גמור, כמו שכתב בתרומת הדרשן סימן ק"יט דלתתו ואינם
 זהירין בלתייהו דידהו, והובא בב"י סימן תמ"ב [קמה, ב ד"ה כתוב
 בתה"ח]. אכן לשון הכל בו דף ג"א ע"ב [סימן מת י, ג] דלוקחין סולתו
 מן השוק, ויותר תורה לכאורה דא"ך פסקו בפשיטות דלוקחין קמה
 מן השוק בשעת הדחק משום דלא מחזקינן איסורא, דהרי מבואר
 להדיא פרק ו' דמכשירין משנה ב' וברמב"ם פרק (י') [טז] מטומאת
 שערי תשובה

(ח) מצות. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת דברי יוסף סימן מ"ה שיש נוהגין
 שכל המצה שאוכל-בפסח-היה מחטים-שמורים משעת קצירה, ואין בזה לא
 משום יתירה ולא משום מחלוקת ולא משום לא התגדרו, יע"ש. והביאו בריבי
 יוסף וא"ו ז. ועיין בפר חוש סימן תצ"ו במנהגי איסור סעיף א' שכתב אותן
 הנהגים לאכול מצה כל הפסח משעת קצירה לא מיקרי סיג, אלא מלאת
 יתירתא הוא דעבדי, ואם רוצה לאכול מצוה שאינה משעת קצירה
 בכל ימי הפסח חוץ מלילה הראשונה אין צריך התרה. וברבינו יוסף [אות ט]
 הביא בשם נחפה בכסף [בחדושינו על הרא"ם ק"ה, א ד"ה ועיין דצריך התרה. ושם
 ביאור הגר"א

פ"ב א' ד"ה ר' יהודה לסברא הראשונה של תוספות שם: [י"ב] [סעיף ד'
 החטים. כמו שכתוב שם [פסחים מ, א] ואפילו הכי לא הדר ביה רבא כו':
 [יג] ולפחות. דרא"ש [פסחים פ"ב סימן כן] כתב רבא מחזיר על עצמו היה,
 והכי קאמר ואפילו הכי שנדרו דברי רבא, מכל מקום לא הדר, ומתמיר על
 עצמו. ומביא ראיה מדקאמר שם מר בריה דרבינא כו', משמע דשאר החטים
 לא היו עושין כן, דק הוא לבדו היה מחזיר, וכתב לשומרן משעת טחינה,

אחד יותר מממ"ק, דהיינו צמקום שהוא מותר או מותר אפילו
 מוך הפסח, ובמקום שיש א"סור אסור אפילו קודם הפסח. אבל
 מדברי התוספות שזכרנו מנזאר שקמה צמקום מתערב ח"ך שנפל
 שם, ע"ש, ממילא יש הימ"ר כשמתערב קודם הפסח אפילו אחר
 הטחינה. ובלבד [סעיף ג] פסק כלן
 כממ"ק שיש לאפות קודם פסח
 דג"ג שלמה ק"מ. והנראה לענ"ד
 כנצמי שנתן כפסקי השו"ע.
 ועכברים שאכלו צמקום אחר
 משק של קמה, דינו מנזאר צמקום
 מותר ליקח (ג) ה ו"ו קמה ו"ו מן (י) השוק: L

תנג טע"ד דב"ח [מן השוק]. נמקום שאין לוחים את החטים:
 חק יעקב

אוכלין [ולמה א] דכל הקמחים והסלתות מן השוק בחזקת לחותין.
 וצריך לומר דהכי קאמר, דלא מחזקינן איסורא שלתנו בדרך
 שנתחמץ, דהרי מדינא דש"ס מותר ללחות, אך שהגאונים גזרו
 ואסרו, ובשעת הדחק לא גזרו. וכ"הא גונא כתב הט"ו [סי"ג א]. אכן
 בתשובת צמח צדק סימן ל"ב החמיר בעיניו זה, וכתב כשידוע בבירור
 בודאי שמקצתן מכבסין אמרי החטין שהוא גרע מלתייהו, אף שרוב
 המוכרין אין מכבסין אסור משום קצוה כמחצה על מחצה דמי,
 ואפילו להשהותה אסור, ומנתחמין אין ליקח כלל שודאי מכבסין.
 וסיים אמנם מנהגי שלא לאסור להשהות הקמה וגם לא לאסור
 לאכול בפסח בשעת הדחק, משום דאינו יודע בודאי שמקצתן מוכרי
 קמה מכבסין תמיד, ואם כן אין הקצוה ניכר במקומו, אבל מנתחמין
 אין ליקח שודאי מכבסין, אבל קמה של דגן לוקחין מהם, עד כאן
 לשונו. וכן כתב המ"א [סי"ג ח] בשם גדול אחר דבמדינתנו שרגילין
 לרחוץ החטים ושהיה אותם במים אסור ליקח קמה מן השוק, דהוי
 ממש כדגן שנטבע. וכן פסקו כל חכמי פראג. ופעם אחת שגג מורה
 אחד שהורה ליקח קמה מן השוק, וגזר תענית על שגגו, עד כאן
 לשונו. ולענ"ד נראה לחלק, דדוקא מן אותן הטוחנין שבעיר או
 המוכרי קמה בקביעות אין ליקח, דדוקא מן אותן הטוחנין שבעיר או
 סולת נקיה שאין ליקח מהם, אבל מותר לקנות מן בני הכפרים
 המביאין קמה בכל יום מן הכפרים דאין [להם] סולת נקיה, וכדאיתא
 להדיא בפרק כל שעה דף מ' (ע"א) מעיקרא מאי טעמא לא משום
 דלא לתתי ואם לתתי לא מחזקינן איסורא שלתתי בדרך שנתחמץ,
 וגם לא שייך גבייהו הטעם של צמח צדק מרין הקצוה, דכולהו
 גידי בכל יום, הני אזלי והני אחרוני גינהו, וכולם פירושו מקום
 קביעותייהו, וכן הדבר נראה לעיני שאין סולתן נקיה כל כך. ושעמתי
 שגם בימי מ"ח זקני הגאון מהר"ש זצ"ל היה פעם אחת דחק
 בקמחא דפסחא והתיר לקנות מן השוק. ואפשר דגם כן בדרך
 שכתבתי. ואין להחמיר נגד משמעות פוסקים ראשונים ואחרונים
 כולי האי, ובפרט במצות שאינם של מצוה, עיין לעיל ס"ק ט"ו.
 וכתב מהרי"ל והלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלה) ואורו קמה
 שעושין הרוכלים וקורין קראפ"ס מע"ל, חמץ גמור הוא: [י"ז] מן
 השוק. וכתב הט"ו [סי"ג ג] ובמקום שטוחנין החטים ברחיים שטוחנין
 המלצין אסור אפילו בשעת הדחק, כי חמץ גמור הוא, עד כאן
 באר היטב

(ח) מצות מצוה. משמע דוקא מצוה מצוה צריך שימור, כדי לאכול לילות
 ראשונות, מה שאין כן שאר מצוה אין צריך שימור כלל וש"י ליקח קמה מן
 השוק אפילו בלא דחק, ואפילו שימור דלישה ואפיה ג"כ לא בעינן, כמבואר
 בש"ס ובפוסקים. מיהו כל זה מדינא, לכן ישלח קדושים הם ונגזרו לעשות
 שימור בכל המצות משעת טחינה ולפחות משעת לישה, [חן יעקב ס"ק טו]:
 (ט) מים. א"ל העכו"ם שלקט ממנו החטים אחר שרתן אותם אי מהימין ליה
 אסורים, עיין מ"א סימן מס"ו ס"ק (ג') [ד], ועיין שם בחק יעקב [סי"ג ח]:
 (י) השוק. דלא מחזקינן א"סורא שמה נגע צמיס. ונראה דאפילו צמקום

הוציא חסד אגון זינון בלא
 חנון ינואל

שהם מים שלנו והם קרים ביותר ואינם מתחממים כל כך מחום האוויר. ומיהו אם נתחממו כתחממות הרוק או כמים ששואבים בקיץ מן הנהר שמיד הם חמין יש לו דין מים פורשין ותשרף מיד, נ"ל:

ו [בהגה] וירחיק המצות מהקמח. ואפילו מצות גילושות במי פירות דזיל בתר טעמא, ודין זה הביאו הב"י סוף סימן תס"א נ"ה כתב המדריך:

סימן תם

א אין לשין מצת מצוה כו'. הנה במצת מצוה בעינין שימור לשמה כדאמרין בפרק כל שעה [פסחים לה, א] חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אינו יוצא בהם למכור בשוק יוצאין בו [שם לה, א], מנא הני מילי דאמר קרא [שמות יב, יז] ושמרתם את המצות, מצה משתמרת לשם מצה יצתה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח. ופירש רש"י ז"ל [שם ד"ה] ושמרתם את המצות, עביד לה שמירה לשם מצוה כל שימור שאתה משמרה שלא תחמיץ התכוון לשם מצה של מצוה, ע"כ. וגרסינן תו התם [מ, א] ההיא דבציקות של נכרים כו' באחרונה אין בראשונה לא מאי טעמא משום דלא עבד בהו שימור, וליעביד ליה לשימור מאפייה ואילך וכו', ופירש רש"י [שם ד"ה] מאפייה ואילך, משמע משתקנה לאפייה כגון עריכתה וקישוף שלה ונתינתה בתנור, ע"כ. ואסיקנא דלא הדר ביה רבא דאמר להו להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכו לשם מצוה, מהכא שמעינן דכל זמן שהמצה ראויה היא להתחמץ דהיינו עד שתאפה צריכה לשומרה מחימוץ לשם מצת מצוה. וזהו דעת השאלות [שאילתא עז] שהביא הטור בסימן תנ"ג שכתבו וז"ל, לא נפיק ידי חובתיה אלא במצה דמינטרא מחימוץ מן כד מיא נפל עלוה, ואי אמטינהו לחטי גוי חרש שוטה וקטן לא נפיק ביה ידי חובתיה. יראה שדעתו כמו שכתב רבינו ירוחם [נתיב ה ח"ג מא, ד] שהחטים צריכים שימור משעת קצירה ולפיכך כל מלאכות הנעשות בו עד שעת אפייה צריכות לשמה, והיינו אפילו הולכת חטים לטחון. והטור כתב גם כן בסימן זה אין עושין המצות על ידי גוי חרש שוטה וקטן, כלומר כל העשייה דהיינו הלישה והקישוף והאפייה, והכי איתא בשאלות [שם] לשה גוי לעיסה וכו' כלומר אפילו ישראל עומד על גביו אע"ג דאפייה ישראל בר דעת לא נפיק ידי חובתיה בה, וכן כתב רב כהן צדק [שו"ת שערי תשובה סימן רצא] לצאת ידי חובתו בליל ראשון אינו אלא במצה שאפאה ישראל לשם מצוה, כלומר אפילו האפייה וכל שכן הלישה ועריכה וכיוצא, אבל רב האי גאון [מנבא בטור] כתב מצה שאפאה גוי בפני ישראל על ידי שימור כתקנה מותרת לישראל לאוכלה, פירוש ואפילו לשה הגוי גם כן כל שעשאה בפני ישראל שפיר דמי, ודלא כהב"י [ד"ה אין] שהבין דמיירי בשלשה ישראל ואפאה גוי ולפיכך מתירה רבינו האי לאוכלה, דליתא. ותדע שהרי לשון ארחות חיים [הלכות חמץ ומצה סימן קיז] שהביא הב"י [שם] בסמון כתב בשם רבינו האי מצה שנילושה על ידי גוי בפני ישראל מותר, אלמא אפילו בלישה מתיר רבינו האי, וכן ברמזים [קיצור פסקי הרא"ש פסחים פ"ב אות כז] כתוב יש גאונים שכתבו שאין יוצאים אלא במצה שלשה ואפאה ישראל לשם מצוה אבל גוי לא, ויש אומרים שיוצאים בה אפילו אפאה גוי אבל מצוה מן המובחר לאפותה בעצמו, ע"כ. וזה משמע כמו שכתבתי, ודוק:

ומשמע דדוקא בגוי מתיר רבינו האי אבל לא בחרש שוטה וקטן, ויראה שטעמו משום דסבירא ליה דהא דאמרין בפרק המביא גט תניין [גיטין כג, א] דנכרי לדעתא דנפשיה קעביד לאו דוקא, אלא ר"ל דנכרי סתמא קעביד וכמו שכתבו התוספות שם [ד"ה עובד] ובפרק אין מעמידין [עבודה זרה כז, א ד"ה וכן], וסבור דהא דאמרין גבי חלות תודה שאם עשאן לעצמו אינו יוצא בהם, היינו משום דנתקינוהו למילתא אחריתי ושמרן לשם זבח, הא לאו הכי

ומה שכתב הוי רביעית שעה כו'. ביו"ד סימן ס"ט סעיף ו' כתב שהוא כדי שלישיית שעה בקירוב והכל הוא דבר אחד לפי החשבון, שמהלך אדם בינוני כיום בינוני של י"ב שעות כשהיום והלילה שוין הם עשר פרסאות שהם ארבעים מילין כדאיתא בפרק מי שהיה טמא [שם צד, א], נמצאו חמשה מילין לשעה ומחצה דהו ארבע שלישים וחצי, נמצא לכל מיל שלישי שעה פחות מעט, וזהו לפי שיטת בעל תרומת הדשן [סימן קכג בהגה] והמחבר נמשך אחריו, אבל דעת הרמב"ם [בפירושו למשנה שם פ"ג משנה ב] ורש"י [שם צג, ב] והר"ע ברטנורה [שם] דשיעור מיל הוי שני חומשין, וטעם מחלוקתן תלוי בסוגיא דפרק מי שהיה טמא [שם] וכמו שכתבתי בארוכה בסימן רס"א, יע"ש בס"ד:

ומה שכתב [בהגה] שהשדיות יצטרפו. כתב מהרא"י בתרומת הדשן סימן קכ"ג דעסק גדול כגון בעיטת ידים בבצק והירידה מבטל השחיות, אבל עסק מועט כגון גיקור אינו חשוב עסק לבטל השחיות. אבל מהר"ל [הלכות אפיית המצות עמוד עז] כתב דהשחיות [מצטרפות] בכל ענין שלא חילק, ב"ח [סוף ד"ה ולא תגיבה]:

ומה שכתב אפילו אין רואין בה סימני חימוץ. ואפילו בפחות ממיל ואפילו שלא הניחוהו בלא עסק אסור, שלא כל הזמנים שוין והרי יש כיוצא בה שהחמיץ. ודע שכתב הרמב"ם בפרק ה' [מהלכות חמץ ומצה הלכה ג] דכל זמן ששהה הבצק עד שהגיע להשמיע קול בזמן שאדם מכה בידו עליו כבר החמיץ וישרף מיד, וכן עיקר להחמיר אעפ"י שהראב"ד בהשגות [שם] חלוק עליו:

נכתבה ומיהו בעברה וז"ל ציננה ידיה מותר. משמע דלכתחילה צריכה לצנן ידיה לעולם, וליתא, שדין זה הוציאו מהרמב"ם וז"ל בפרק ה' [מהלכות חמץ ומצה הלכה יב], ואם היתה לשה ואופה צריכה שני כלים של מים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת בו ידיה ואם עברה כו' או שלא ציננה ידיה הפת מותרת, על כרחך דעת הרב ז"ל דלא מצריך רבא [פסחים מב, א] שני כלים אלא לאופה שיריה מתחממות מחמת חום התנור וכמו שכתב המגיד משנה [שם], אבל בלשה גרידתא אינה צריכה לצנן ידיה וכן עיקר, דרבא לא קאי אלא אמה שדרש תחלה שלא תגיבה ידיה מן התנור וכדפרישית בסעיף ב' [ד"ה לא] שהיא יחידה והיא הלשה והמסיקה והאופה ולפיכך צריכה שני כלים, הא לאו הכי אינה צריכה לצנן ידיה. וכן דעת הר"ן [שם יב, ב ד"ה וצריכה] וכן כתב הכסף משנה [שם] בשם הרמ"ן, ולאפוקי מהב"ח [ד"ה וצריכה] שכתב שדעת כל הפוסקים שצריכה לצנן לעולם וליתא. ומיהו מודינא ודאי שאעפ"י שאינה אלא לשה גרידתא ומרגשת בעצמה שיריה חמין שצריכה לצנן, דכלום טעמא מאי מצריכין לאופה שתצנן ידיה אפילו מסתמא לפי שמתחממות מחום התנור, מעתה כל שיריה חמין מאיזה סיבה שיהיה צריכה לצנן ידיה. וכן יש לדקדק מדברי הר"ן [שם] שכתב אבל כל שאינה מקטפת במים לא הצריכה לדקדק אם ידיה חמין או צוננים שאין חשש חימוץ בכך, ע"כ. משמע שלא הצריכה לדקדק, אבל אם דקדקה בההגשה בעצמה שיריה חמין צריכה לצנן ידיה לכתחילה אעפ"י שאין בו חשש חימוץ כל כך והכי נקטינן:

ד [בהגה] ויש ליהרהר בעריבה שלשין בה כו'. כן כתב הרוקח סימן רמ"ו: והפת מותרת. וכל שכן כשולש ביום המעונן תחת הרקיע, ומסתמא נמי דהוא הדין אם לש סמוך לפי התנור וכיוצא דכדיעבד מותר וזה לדעת הרמב"ם [חמץ ומצה ה, יב], אבל בספר ב"ח [ד"ה אין] כתב דנקטינן להחמיר כרוב פוסקים שאוסרים אף דיעבד ושוגג, והוא הדין ביום המעונן ולש קרוב לפי תנור:

אם לש בפורשין מוכח בפרק כל שעה דף ל"ו [ע"א] שהעיסה אסורה ותשרף מיד, וכמו שכתבתי בסימן תנ"ו סעיף ב' [ד"ה מותר], יע"ש. ואף הכהנים עצמם אעפ"י שזריזים הם אסורים ללוש בפורשין כדי שלא לחלוק ביז מצה למצה שיאמרו כל הסריקים

בלשון הרי"ף ופירש דנחתומין שרו מן דינא אלא שגזרו על הכל, והיינו כחכמים דברייתא. והגירסא שהביא הב"י נ"ד"ה אין עושין סריקין בלשון הרי"ף ולא של נחתומין בלבד אמרו, אין לה שחר, דאם כן קשו דברי הרי"ף אהדדי, דבראשונה קאמר דלא של נחתומין בלבד אמרו לאסור אלא אף של כל אדם, אלמא דנחתומין חמירי טפי לפי שמתהוין ליפותם טפי, והדר קאמר דשל נחתומין קילי טפי משום דבקיאי, אלא על כרחין צריך למחוק מלת בלבד. ולי נראה ברור שכונת הרי"ף להקל בשל נחתומים, וסבירא ליה דרבי אלעזר בר צדוק לא פליג אתנא קמא אלא אתא לפרושי, וכן מוכח לשון הברייתא שאמר אבא לא כך אמרו חכמים אין עושין סריקים המצויירים, אמר ליה בני לא של נחתומים אמרו וכו', אלמא דלא פליג אחכמים. וכן יש לדקדק מלשון הרי"ף שהעתיק דברי חכמים וסיים ולא של נחתומים אמרו וכו'. וכן דעת הרמב"ם בפרק ה' מהלכות חמץ ומצה הלכה טו' ובמהגיד משנה [שם] שכן פסקו הגאונים, ואין בפסק הזה שום ספק. נמצא שלענין דינא נחתומים מותרים אפילו בלא דפוס ובעלי בתים אסורים אפילו בדפוס וכמו שכתב הטור בשם הרי"ף ומבואר הוא מתוך הש"ס, וכדכתבינא. ואף בעלי בתים דוקא לכתחילה אבל בדיעבד אם כבר נעשו יוצאים בהם, וכדנתיא [פסחים שם] יוצאים בסריקים המצויירים אע"פ שאמרו אין עושין סריקין וכו'. ובב"י נ"ד"ה כתוב הביא בשם ריצב"א דקיימא לן כרבי יוסי [פסחים שם] דאמר עושין סריקין כמין ריקים, פירוש שיכול לעשות סריקים המצויירין כשהם מצות דקים וקלושין לפי שאין ממהרים להחמיץ, וטעמא לפסוק כרבי יוסי משום דמשמע ליה דלא פליג אתנא קמא אלא אתא לפרושי, וכן נראה מדקתני אמר רבי יוסי. אבל אין כן דעת שאר הפוסקים משום דבתוספתא [שם פ"ב הלכה יב] ובירושלמי [שם] קתני ליה בלשון רבי יוסי אומר משמע דפליג. ואפשר עוד משום דלא בקיאינן עד כמה מקרי ריקין ולפיכך יש לאסור הכל, דאי לאו יאמרו כל הסריקין אסורין. וכן עיקר להחמיר:

עוד הביא [שם] הביא בשם ארחות חיים [הלכות חמץ ומצה סימן קג] דצריך ליהור שלא לנקוב ב' חלות בכלי אחד לפי שהעיסה (שואבו) [שזוהו בן] ומחמצת, וכתב הרי"ף [ערוך לחם] שיש ללמוד זכות על מה שאין משנין המסרק שנוקבים בו המצות כי אחד נוקב את כולם ומתעסק הוא בעיסה לעולם, ואם שהה בין עוגה לעוגה פשיטא ודאי שצריך לנקור, ע"כ:

עוד כתב ארחות חיים [נהוב בב"י שם] שצריך לדקדק כשיסדר הפת בתנור שלא יגעו זה בזה לפי שהם לחים עדיין ואין האור שולט בין צידי הפת ואחמועי מחמע, ע"כ. הביאו ההגה בסוף סימן תס"א. ויש להביא קצת ראייה מזה דאמרינן בסוף פרק כל שעה [פסחים לט, ב] לא לחלות איניש תרי חטי בהדי הדדי דילמא אזלא חדא ויתכה בצידי דחברתה ולא מסליק להו דיקולא דמיא מד' רוחתה ואתי לידי חימוץ, ויש לדחות דחום התנור עדיף ממים ורותחים ואפייה שאני. וכן נראה קצת ראייה להתיר מהא דאמרינן בפרק אלו עוברין נשם מת, [ב] דהני נשי דידן נהוג למיפא קפיזא קפיזא לפסחא ועבדן כרבי אלעזר דהסל מצרפן לחלה, ופרכינן דהא אתמר עלה דלא שנו אלא ככרות של בבל שנושכות זו מזו אבל כעכין לא, כלומר דהני נשי דידן עבדן כעכין, משמע דאי הוו עבדן ככרות של בבל ניחא, ואמאי והא אי אפשר שישוכו זו בזו בתנור, אלא משמע דנשיכה שריא בפסח. וגם זו יש לדחות דהכי פרכינן והא אתמר דלא שנו אלא בככרות של בבל וכו', וכיון דכן היכי מצו לחייבינהו בחלה בצירוף סל מאחר דלא מצו למעבד נשי הכי בפסח, ומשני דהא אתמר אפילו כעכין והני נשי לא עבדו אלא כעכין משום חימוץ ואעפ"י כן הסל מצרפן. ומיהו מאי דמייתא הש"ס התם פלוגתא דתנאי דתנור מצרפן רבן שמעון בן גמליאל אומר ככרות של בבל שנושכות זו מזו וצריכה להיפסקה וכו' לא ידענא...

בפנינו, כיון דליתא בה חשש חימוץ אמאי אינו יוצא בה כיון דסתמא לשמה קאי. ועיין בהרא"ש בתחילת הלכות ספר תורה [סימן ג] שמתרץ בענין אחר דלא כתוספות דגיטין ודעכו"ם [עבודה זרה] ולעיל בסימן י"א סעיף ב' וסימן ל"ב סעיף ט', וצריך לעיין בנידון דידן אי מדמינן ליה לגיטין או לעיבוד העור, ועוד דנידון דידן דמיא טפי לגרושין דסתם אשה לא לגרושין קיימא ולפיכך סתמא לא לשמה קאי, והכא נמי סתם עיסה לאו לשימור קיימא וסתמא לאו כלשמה דמי. וכן קשה הא דאמרינן בפרק קמא דחולין [ד, א] מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו, ופרכינן פשיטא כלומר כיון שהיא מותרת פשיטא שיוצא בו, ומשנינן סלקא דעתך לא בקיאי בשימור פירוש לשמה, קמשמע לן, כלומר דבקיאי ושומרין אותה לשם מצה אלמא בעינן שימור לשמה ולא סגי בסתמא. ואילו דמסתפינא הייתי אומר שרב הא"י לא מיירי במצת מצוה אלא בשאר מצות, וכן מוכיח בהדיא מלשוננו שכתב מצה שאפאה גוי בפני ישראל ע"י שימור כתקנה מותרת לישראל לאוכלה, וכאילו יוצא בה ידי חובתו לא קאמר דמשמע דלא קשרי לה אלא לאוכלה, וזהו דין בציקות של גוים כפירוש רבינו חננאל וכפירוש רוב המפרשים ז"ל:

ולענין דינא אין לנו אלא כפסק המחבר ז"ל דאם הלישה או האפייה נעשית על ידי גוי או חרש שוטה וקטן אפילו בדיעבד אפילו ישראל עומד על גביו ומוזהירו אינו יוצא בה ידי חובתו, וכדעת הרשב"א בתשובה [חלק א] בסימן כ"ו הביאה הב"י [יש הסימן], יע"ש ודוק. וכתב בספר ב"ח [ד"ה ומ"ש] בשם הרש"ל [בשם מהר"א קלוזנר פסח עמוד צב] שמעשה באדם אחד שהיה תפוס בערב פסח ולא נמצא שם יהודי, ורצה הגוי לתקן לו ולא רצה לאכול בלילה הראשונה מצה שתיקן הגוי, וביאר הב"ח דלאו למימרא שלא היה אוכל כלל בלילה הראשון אלא שהיה טורח בהוצאה מרובה וכו', דלא כשופטני עסקינן דלא אכל כלל מצה בלילה הראשונה ועבר על מצות עשה דאורייתא כדי שלא יעבור על איסור דרבנן, ע"כ. ודבריו אינם מובנים אצלי, דהא שימור מצה דמצוה היא מן התורה מקרא דושמרתם את המצות, ונכרי אדעתיה דנפשיה קעביד וכדכתבינא ודוק:

ב הרא"ש היה משתדל וכו'. ואני מהמשתדלים אף לשאר מצות שאני עושה לביתי, לפי שרוב המצות הנעשות בזמן הזה אינם עשויות עפ"י דיני הש"ס והמפרשים ז"ל, וכמו שכתבתי בסימן תנ"ט סעיף ב' [ד"ה ומ"ש הוי חמץ], יע"ש:

ג הלש אחר זמן איסור חמץ וכו'. דאי קודם זמן איסורו כשליל י"ג מבער ומכבד החמץ מהבית יכבדו גם כן בכלל החמץ, ודלא כהב"ח [ד"ה ויהא] שכתב דאף בלש קודם זמן איסורו צריך לעשות כן אולי ישארו הפיודים בבית וליתא, שהרי אף אם ישארו בבית הרי מבטלם אחר כך בכלל החמץ והה פשוט, וגם לא נהגו כדבריו. ועיין מה שכתבתי בסימן תמ"ב סעיף ח' [ד"ה מפני] ובסימן תמ"ד סעיף ד' [ד"ה ינער] ובסימן תמ"ו סעיף ה' [ד"ה מותר] בדין הפרורים, יע"ש:

כתב הב"ח [שם] בשם מהר"ל [הלכות אפיית המצות עמוד סה] דלאחר האפייה צריך לכבד את הבית, שאע"פ שביטל אף הפיודים, מכל מקום החמץ ברשותו ומה שנמצא מן הבצק שנפל ישרפנו, ע"כ. וזה ברור דכל חמץ אע"פ שביטלו צריך ביעור מדרבנן כמבואר בארוכה [בפרי הורש] בריש סימן תל"א, יע"ש:

ד אין עושין סריקין. בפרק כל שעה [פסחים לו, א] חנו רבנן יוצאים בפת נקייה וכו' וסריקי בייתוס מותרין, וסיים הרי"ף [שם י, ב] עלה ולא של נחתומים אמרו אלא של כל אדם אבל של נחתומים כיון דבקיאי לא שהו בהו. וכתב הרא"ש [שם פ"ב סימן טו] ופסק רב אלפס כאיכא דאמר, והא דלא פסיק כחכמים לפי שנראה לו לומר מעשה רב, ולכאורה נראה היה כחכמים, דלעיל לא פסק רב אלפס

ך מחום
ים בקיץ
ד, נ"ל:
וי פירות
"א נ"ה
לשמה
וריקי
שם לה,
ת, מצה
א לשם
יד לה
התכוון
בציקות
ם דלא
ופירוש
ז כגון
יר ביה
מצוה,
ינו עד
דעת
ל, לא
א נפל
יה ידי
מא, ד
נעשות
לחון.
חרש
אפייה,
אפילו
ק ידי
צרא
לשם
אבל
ל ידי
וי גם
וחבין
האיי
ומצה
מצה
אתיר
תוב
יראל
גוי
כמו
ןטן,
צדק
לאו
ד"ה
הא
יינו
זכי

תם ה' טור כסס השאלמות [שאלתה טו] ורצ כהן לזק [שפתי השוכה סימן ט"ו] וכן כתבו שאר פוסקים [רא"ש פסחים פ"ב סימן ט; מגיד משנה חמץ ומלה ה' ט כסס ט"ו; הש"ס ח"א סימן ט; ארומות חיים הלכות חמץ ומלה סימן קיז; הגהות מיימוניות דפוס קושטא שס, א כסס; לכנייה פסחים סימן מה א"י]:

תם זה לשון מהר"י וייל [סימן קצ"ג] "אל ימיע עכו"ם מרש שוטה וקטן לא בליטה ולא בעריכה ולא בצפייה, עכ"ל. משמע דוקא אלו ג' מלאכות דמיוחדות לפה, כדאיתא במתניין פרק ג' דפסחים [נמ], בן, אבל נקוב שמנקבין המלות אין קפידא. אבל במהרי"ל [הלכות אפיית המלות עמוד טט] כתוב, וכן כל מיקונים אסור, דעבי שימור לשם מלוא, ע"כ, ומיהו י"ל דגם כן נקוב מותר, ואינו מוכרח. וי"ל הרשב"א [שו"ם ח"א] סימן כ"ו, צריכים שימור לשם מלוא, (ע"כ) זין שימור לליטה זין שימור למיעדן קלירה, ולכן הלוח חודה אין יוצא בהן, ולכן פסולה בעכו"ם, עכ"ל. ופסק הג"מ ד"ה ומ"ש וי"ט דאפילו בדיעבד לא י"א

ידי חובתו בעכו"ם, ומיהו היכא דאי אפשר בענין אחר יניח העכו"ם ללוח צפניו. וכסב ז"ל [ד"ה אין עושין המלות] בשם הרשב"א [שם] דאפילו ישראל עומד על גביו לא מהני. אבל בסימן ל"ב סעיף ט' וסימן ל"ט סעיף ז' סבירא ליה להרא"ש [ה"ק, הלכות ספר מורה סימן ג] דנהני בעומד על גביו, ולכן נראה לי כמו שכתב הג"מ דאם אי אפשר בענין אחר מותר ע"י עכו"ם שהישראל יעמוד על גביו ויאמר לו לעשות לשם פסח, וטוב שיייע קלמ, ומכל מקום מוטב לעשות ע"י קטן מע"י עכו"ם. ועיין ביצמות דף ק"ד ע"ב: צד דעת אינו יוצא ידי חובתו, כדלעיל סימן תנ"ג, עכ"ל. משמע אפילו ישראל עומד על גביו, וכן נהגין בכל מקומות שאין עס רחיים של מים, כגון ברוב מדינות ליטא, שטוחנים חמץ וקטנים

ציונים לרמ"א

ל מרדכי ריש פרק אלו עוברין [שם נמו מקלו והגהות מיימוניות חמץ ומלה ה' אום ש כסס דוקא סימן [פסח]:

כאחד, וכן כתב מ"א [סי"ק טו]: [כ"ט] המצות מקמה. לכן אותה המודד קמה לא יקרב אל העיסות עד שינקא מלבושו מקמה וידיח ידיו תחלה:

תם [א] מצת מצוה. מה שאין כן שאר מצות און צריך שימור. אך ישראל קדושים הם ונהגו לעשות שימור בכל המצות, וכמו שכתבתי לעיל סימן תנ"ג ס"ק ט"ו: [ב] על ידי גוי. עיין בב"י בסימן תנ"ג [ד"ה כתב הר"י וד"ה והרא"ש] ובסימן זה [ד"ה אין עושין המצות] מבואר שיש הרבה דעות חלוקות מפוסקים ראשונים ואחרונים, והעולה לדינא נראה לי עיקר דמדידת חסידות לשמור משעת קצירה במצות של מצוה, אך הואיל שאין לנו שדות עכשיו, די בשימור משעת טחינה, והיינו להיות הישראל עומד על גביו אצל הטחינה סגי אפילו בטוחן ברחים של יד על ידיהם כגון בעומד על גביו, כיון שאינו עוסק בקמה עצמו רק מלאכתו ע"י כלי, מה שאין כן באפייה ולישה שמלאכתו ועסקו בעיסה ומצה עצמו לא מהני בעומד על גביו. וכן משמע בשבלי הלקט [סימן יא], ע"ש. וכן כתב הב"ח [ד"ה ומ"ש וי"ט] בשם הג"ה ממחרש"ל הלכה למעשה באחד שיערי תשובה

שכעת שבאו להשתמש במצה לצורך כישול ניערו ממנו האבק שעל פניו וקינחו ביד או במפה ואע"פ כן היה מקום לחוש שלא ניערו יפה, כי האבק דרכו להתדבק, ומסתמא לאו ברשיעי עסקין שעיניהם רואות האבק מונח על פני המצה ויתנו אותה כמות שהיא בתוך המים. ועיין בסוף הספר משנת דרבי עקיבא [שו"ת אריה סימן חסו ד"ה שאלה] איתא ג"כ השובה על עיני זה, ומסקנתו לאסור אפילו לאכול בעינית, שהרי יש נקבים פתוחים לפנינו, ובדאי נכנס מהקמה לתוך הנקבים, ואי אפשר לנקותם, ושמא יפול מהם לתוך התבשיל ולא אדעתי. וגם הביא שם מספר בני חייא [סימן חג] שאוסר בעיסה שהוסיפו בה קמה אף לאכול המצה כמות שהיא, מטעם דלמא משתלי ויפול במרק ולא אדעתי. וגם לפי מה שכתוב בכנסת הגדולה וישיב, סימן חסא הגב"י אות ח משמע שיש לאסור, לפי שהרק מהתן ולפעמים נושך המצה לשנים ויש שם מאוחו קמה והנשאר ישהה שיעור מיל עם לחלוחית הרק ויתחמץ כר. ועיין שם שגם להחזיר המצות לתוך התנור חם שיעשה הקמה קלוי להלק האיסור אין לעשות כן, ובפרט כשידור משגת ועדיין יכול לעשות מצות אחרים, ע"ש:

שאלו כן צאפיה וליטה שאלתמו ועסקו בעיסה ומלה עצמו לא מהני בעומד על גביו. [ובניקוב שמלקבים המצה ליכא קפידא. אך מלשון מהרי"ל הלכות פסחים סימן ע"ב ע"ש]

עטרת זקנים

תם א [אין לשיין מצת מצוה [כ"ו] על ידי גוי. אפילו אחרים עומדין על גבן, ואותן שאין להם מסייעין והוא נקן או תולה היגיע ערב פסח והוא ידע שאין בו כה ללוח, והש שמא חמץ בידו, מוטב שיעשה העכו"ם חפזו לפניו [מהרש"ל הובא כ"ח ד"ה ומ"ש וי"ט]:

עטרת זקנים

תם א [אין לשיין מצת מצוה [כ"ו] על ידי גוי. אפילו אחרים עומדין על גבן, ואותן שאין להם מסייעין והוא נקן או תולה היגיע ערב פסח והוא ידע שאין בו כה ללוח, והש שמא חמץ בידו, מוטב שיעשה העכו"ם חפזו לפניו [מהרש"ל הובא כ"ח ד"ה ומ"ש וי"ט]:

עטרת זקנים

תם א [אין לשיין מצת מצוה [כ"ו] על ידי גוי. אפילו אחרים עומדין על גבן, ואותן שאין להם מסייעין והוא נקן או תולה היגיע ערב פסח והוא ידע שאין בו כה ללוח, והש שמא חמץ בידו, מוטב שיעשה העכו"ם חפזו לפניו [מהרש"ל הובא כ"ח ד"ה ומ"ש וי"ט]:

עטרת זקנים

תם א [אין לשיין מצת מצוה [כ"ו] על ידי גוי. אפילו אחרים עומדין על גבן, ואותן שאין להם מסייעין והוא נקן או תולה היגיע ערב פסח והוא ידע שאין בו כה ללוח, והש שמא חמץ בידו, מוטב שיעשה העכו"ם חפזו לפניו [מהרש"ל הובא כ"ח ד"ה ומ"ש וי"ט]:

עטרת זקנים

תם א [אין לשיין מצת מצוה [כ"ו] על ידי גוי. אפילו אחרים עומדין על גבן, ואותן שאין להם מסייעין והוא נקן או תולה היגיע ערב פסח והוא ידע שאין בו כה ללוח, והש שמא חמץ בידו, מוטב שיעשה העכו"ם חפזו לפניו [מהרש"ל הובא כ"ח ד"ה ומ"ש וי"ט]:

עטרת זקנים

תם א [אין לשיין מצת מצוה [כ"ו] על ידי גוי. אפילו אחרים עומדין על גבן, ואותן שאין להם מסייעין והוא נקן או תולה היגיע ערב פסח והוא ידע שאין בו כה ללוח, והש שמא חמץ בידו, מוטב שיעשה העכו"ם חפזו לפניו [מהרש"ל הובא כ"ח ד"ה ומ"ש וי"ט]:

עטרת זקנים

תם א [אין לשיין מצת מצוה [כ"ו] על ידי גוי. אפילו אחרים עומדין על גבן, ואותן שאין להם מסייעין והוא נקן או תולה היגיע ערב פסח והוא ידע שאין בו כה ללוח, והש שמא חמץ בידו, מוטב שיעשה העכו"ם חפזו לפניו [מהרש"ל הובא כ"ח ד"ה ומ"ש וי"ט]:

עטרת זקנים

תם א [אין לשיין מצת מצוה [כ"ו] על ידי גוי. אפילו אחרים עומדין על גבן, ואותן שאין להם מסייעין והוא נקן או תולה היגיע ערב פסח והוא ידע שאין בו כה ללוח, והש שמא חמץ בידו, מוטב שיעשה העכו"ם חפזו לפניו [מהרש"ל הובא כ"ח ד"ה ומ"ש וי"ט]:

תם [א] אין לשיין כר. נראה לע"ל דוקא לשה ואפייה אסור ע"י עכו"ם, דנעתינ שימור לשם מלה ועכו"ם לא עושה אלא על דעת עצמו, אע"פ שישראל עומד על גביו ומוהירו שיכוין לשם מלוא, כמו שכתב ז"ל [ד"ה אין עושין המלות] בשם פשוט הרשב"א [ח"א סימן ט]. אבל הטחינה של החיטים אין איסור ע"י עכו"ם אם ישראל עומד על גביו. ואע"ג דכתב [י"י הטור בסימן [מס"ג] [מגן] בשם השאלמות [שאלתה טו] דלריך שיהיה מנטרל מחימוך מן כד נ"ה נפלה מיא עליה, ואי נטרניהו לחטי עכו"ם מרש שוטה וקטן לא נפיק ביה ידי חובתו, היינו מטעם חימוך, ממילא אם עומד ישראל על גביו ושומר מחימוך אין איסור, מה שאין כן בליטה ואפייה דלאו מטעם חימוך הוא, אלא שיכוין לשם מלה, בזה דוקא אסור בעכו"ם ומרש שוטה וקטן. וזה מוכח דהני חרי דיינים, דהיינו חד דהכא והך דסימן תנ"ג, הם של שאלמות, ולעיל נקט שימור מתמך וכאן נקט שימור לשם מלה, אלא והאי כדפירשתי. והטעם, דעיקר עשיית המלה היא לשה ואפייה, וזה צריך לשם מלוא. וי"ל דאסור הכא בשאלמות [שאלתה טו] לשה המלות ע"י גוי, היינו אפילו בישראל עומד על גביו. ומ"מ י"ל [ב"י ד"ה אין עושין המלות] כתב כן, נראה דמייירי בחיטים שנטחנו ע"י ישראל, דאלו ע"י עכו"ם מרש שוטה וקטן אפילו לשה ואפייה

קמנה מגיבול (כ) קשה ויערבה עם העיסה הרבה: הגה וירחיק [כ"ו] המלות (כד) מקמה כי הקמה הנדבק בהן נא אחר כך אל התבשיל ומתחמץ:

סימן תם

דינו מצת המצוה. ובו ז' סעיפים:

א [א] אין לשיין [א] מצת (א) מצוה ולא אופין אותה [ב] על ידי (ב) גוי [ג] ולא על ידי (ג) חרש שוטה וקטן: L

שהיה חפסו ולא רצה לאכול כלילה ראשונה של פסח ממצה שעשה [עכו"ם] * בפניו, עכ"ל. [ואף השימור לשם מצה הוא רק אסמכתא בעלמא מדרבנן, וכמו שכתוב ברמב"ם פרק ה' מהלכות חמץ הלכה ה"ט, ואיך ביטל מצות עשה דאורייתא, י"ל כי בשב ואל תעשה שאני, והיינו טעמא דלולב ושופר דמבטלינן משום גזירה דרבה טוכה מכ, ב; ראש השנה כט, ב, ובסתלק בזה תמיהות הב"ח וט"ז ס"ק א, ועיין ביבמות דף צ' ע"ב]. ומכל מקום הסכמת האחרונים דאם אי אפשר בענין אחר דמותר בעומד על גביו, וטוב יותר לעשות כהאי גוונא ע"י מרש שוטה וקטן דלאו בני שימור מלעשות על ידיהם אם אפשר. וכן כתב בספר תניא [סימן מה] שיש לזהר מהם בכל עניני פסח בכל מה שיוכל. וכן כתב במטה משה [סימן תקפ"ג] וכל המחמיר הרי זה משובה, עכ"ל: [ג] ואל על ידי חרש שוטה וקטן. היינו שאינו שומע ואינו מדבר. ושטה, שמאבר מה שנותנים לו, כמבואר ביורה דעה סימן א' [סעיף ה]. וקטן היינו שלא הגיע לבן י"ג שנים ויום אחד, וכן כתב במהרי"ל [הלכות אפיית המצות עמוד ט]. והט"ו [סי"ק א] השיג עליו, ואין דבריו מוכרחים, ואדרבה משמעות הפוסקים

באר היטב

אחרונים, ונזיענד אף שזמו לתוך התבשיל יש להחיר, דאין זה אלא תשטא בעלמא, אליהו וזאל וזאל וזאל [סי"ק ח] ואחרונים (כג) קשה. דוקא ע"י אדם אחר, דאדם אחד אי אפשר ללוח. ג' עיסות ולהתעק כהם יפה, מ"א [סי"ק טו]. אחר כל עיקר יעבר הפירודין מעל השלחן, ואחר גמר הליטה יכדו המקום, ג"מ [סס]. (אחר כל עיסה ידיח ידיו והספל שלשין בה, וכשאי אפשר יתן לתוכו מים צוננין על כל גדותיו, מהרי"ל הלכות אפיית המצות עמוד סה, הג"א א): [כד] מקמה. לן אוחו המודד קמה לא יקרב אל העיסות עד שינקא מלבושו מקמה וידיח ידיו ממלה, [מק יעקב ס"ק טו]:

תם (א) מצוה. והוא הדין כל תקוני מצה אסור. מה שאין כן שאר מצות און לריך שימור, עיין ט"ו [סי"ק א]. אך ישראל קדושים הם ונהגו לעשות שימור בכל המלות, וכמו שכתבתי קומן מ"ג ס"ק ח, [מק יעקב ס"ק א]: (ב) גוי. העיקר דמדידת חסידות לשמור משעת קצירה במלות של מלוא, אך הואיל שאין לנו שדות עכשיו, די בשימור משעת טחינה, והיינו להיות הישראל עומד על גביו אצל הטחינה סגי אפילו בטוחן ברחים של יד על ידיהם כגון בעומד על גביו, כיון שאינו עוסק בקמה עצמו רק מלאכתו ע"י כלי, מה שאין כן באפייה וליטה שמלאכתו ועסקו בעיסה ומלה עצמו לא מהני בעומד על גביו. וכן משמע בשבלי הלקט [סימן יא], ע"ש. וכן כתב הב"ח [ד"ה ומ"ש וי"ט] בשם הג"ה ממחרש"ל הלכה למעשה באחד שיערי תשובה

שכעת שבאו להשתמש במצה לצורך כישול ניערו ממנו האבק שעל פניו וקינחו ביד או במפה ואע"פ כן היה מקום לחוש שלא ניערו יפה, כי האבק דרכו להתדבק, ומסתמא לאו ברשיעי עסקין שעיניהם רואות האבק מונח על פני המצה ויתנו אותה כמות שהיא בתוך המים. ועיין בסוף הספר משנת דרבי עקיבא [שו"ת אריה סימן חסו ד"ה שאלה] איתא ג"כ השובה על עיני זה, ומסקנתו לאסור אפילו לאכול בעינית, שהרי יש נקבים פתוחים לפנינו, ובדאי נכנס מהקמה לתוך הנקבים, ואי אפשר לנקותם, ושמא יפול מהם לתוך התבשיל ולא אדעתי. וגם הביא שם מספר בני חייא [סימן חג] שאוסר בעיסה שהוסיפו בה קמה אף לאכול המצה כמות שהיא, מטעם דלמא משתלי ויפול במרק ולא אדעתי. וגם לפי מה שכתוב בכנסת הגדולה וישיב, סימן חסא הגב"י אות ח משמע שיש לאסור, לפי שהרק מהתן ולפעמים נושך המצה לשנים ויש שם מאוחו קמה והנשאר ישהה שיעור מיל עם לחלוחית הרק ויתחמץ כר. ועיין שם שגם להחזיר המצות לתוך התנור חם שיעשה הקמה קלוי להלק האיסור אין לעשות כן, ובפרט כשידור משגת ועדיין יכול לעשות מצות אחרים, ע"ש:

שאלו כן צאפיה וליטה שאלתמו ועסקו בעיסה ומלה עצמו לא מהני בעומד על גביו. [ובניקוב שמלקבים המצה ליכא קפידא. אך מלשון מהרי"ל הלכות פסחים סימן ע"ב ע"ש]

בוצאג נכחא באמן ירון גאלא
חבון יבולאית

וימנה. אלא שהיו כל כך קטנים עד שאפילו במ"ז עם הקליפות לא היה ס'.

והשתא נ"ל דר"ג כשבאו לפניו מ"ה ביצים אמר אבא לא היה יכול לשער במ"ז מפני קטנותן. הרי קמן דאיכא ביצים קטנים כל כך ואיך אני אשער במ"ה. אע"ג דהני יש בהם כשיעור, מ"מ מ"ה הוא מספר מכון לס' עם הקליפות, ויבוא הרואה לטעות וימנה לעולם מ"ה, והרי חזינו דאיכא דאפילו במ"ז ליכא ס'. ואמנם לפני ר' שמעון בר רבי באו לפניו מ"ג גדולים שהיו בהם ס' מכון שלא עפ"י מגין הביצים והקליפות, ואין כאן מקום שיטעו הרואים. ע"כ אמר בניחותא אבא לא רצה לשער

במ"ה מפני שהמנין מכון מ"ה קליפות משלימים שיעור ס'. אבל אני שפיר אשער במ"ג דאין מקום לטעות. אך ר' חייא דמשמע דבעי לשער בשלשים, וידע הש"ס דאי אפשר בשום אופן שימצא שלשים אפילו גדולים שבגדולות, שיהיו ס' נגד ביצה אפילו קטנה שבאותו המין. ע"כ תמה הש"ס טעמא דליכא שלשים וכו', עכ"ל בחידושי. והרי מה שרצינו לבאר. ומי שדעתו רחבה מדעתינו יפתח פתח כפתחו של אולם ורופא אומן יקרא ושכר הרבה יטול.

הכ"ד פק"ק פ"ב כאור בקר ליום ה' י"א א"ש זמן קהלה לכל תקפ"א לפ"ק.
משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קכח

[חשש אוונכרי בקצירת חטים וקצירת גוי חטים לפסח]

76 שלום וכ"ט לרב טב ה"ה הרב המופלג החרוץ ושנון כש"ת מהר" דוד צבי ווילן נ"י.
גו"ה הגיעני לא ידעתי אכנהו אם הוא נשיא העיר ורב או ת"ח צורב. עכ"פ חשתי להשיב הפעם למען לא יחזור לכתוב על הדואר והתורה חסה על ממון ישראל, וגם זמן יקר אצלי להשיב לשואלים דברים הנצרכים לשעתך לדינא. ולפרק פרכות וקושיות לא צריך לדידי להביא ממרחק לחמו.
הנה בנידון חסידים הקוצרים בידם חטים שמורים לפסח, אי לית ביה משום אוונכרי דאסור משום גזל, או נימא משום דקני

בשינוי חטים ועשאו קמח, ואי מותר לברך עליהם. מריש תמהתי הרבה על מה שאנו סומכים על קצירת גוים וישראל עומד על גביו, הא כל דבר דבעיא לשמה וסתמיה לאו לשמה"א עומד לא מהני גוי וישראל ע"ג לרוב הפוסקים. א"כ על מה אנו סומכים. דאפילו אם יחזיל ישראל לקצור קצת אפשר לא מהני, דלא דמי לישראל המתחיל לעיבוד העור לשמה, התם אותה העור עצמה שמתחיל ישראל להניחה לתוך הסיד, גומר הגוי על דעת ישראל שהתחיל. אבל הכא אם התחיל ישראל לקצור מלא ידיו מה יועיל זה לשיבולת שיקצור הגוי.

תשובה קכח

א. בענין מצה אי סתמא לשמה ר' להלן.

ב. מצונו כן לענין כתיבת הנגז ומילה, דמילה כיון דסתמא לשמה מילה גוי כשרה משא"כ בנפ שסתם אשה אינה עומרת לגרושין. ר' תוס' גמין כג, א ד"ה עובר כוכבים וע"ז כו, א ד"ה וכו'. ועי' רא"ש הלכות קטנות הל' ס"ח ס' ג חילוק אחר בין גמ למילה.
ג. מאי דפשיטא ליה לרבינו רמאי דבעינן כמצה שימור היינו משעת קצירה, לכאורה אין הדבר כן אלא רק אחרי קצירה, דהיינו משעת קצירה ואילך. וכ"ה ברמב"ם הל' חו"מ פ"ה ה"ט: לפיכך אמרו חכמים צריך אדם ליהדר ברגן שאוכל ממנו בפסח שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר עד שלא יהיה בו שום חמוץ. ובהנהיג מיימוניות שם אות ח: מכאן כתב רש"י (ס' הפרדס ס' קכו) שצריך הישראל הראשון שהיה חובה יש לכל בעל נפש לחזור על כל צדדיו שיהיה לו דגן שמור מוכן הקצירה. ונראה דאפי' במחזור יכול לבוא לידי חמוץ וכו', ומ"ש הרי"ף (פסחים מ, א) מעידן קצירה, אפשר לפרש שיהיה לו דגן שמור מוכן הקצירה. ונראה דאפי' במחזור יכול לבוא לידי כפידוש אחר שנקצר כשימור דגמ' (שם) דאמרינן כי מהפכיתו כיפי, משמע דלאחר קצירה קא מוחר לעשות שימור וכו' ע"ש. אולם באר"י ס' רמז מפרש כי מהפכיתו, צוה למעמרים ולקוצרין לקצור ולעמר לצורך הפסח. אולם גם לפי הרי"ף אינו אלא שימור מחמוץ, ואכן כך כתב רבינו להלן. ועי' פר"ח ס' חג סוסק"ד דלמצת מצוה בעינן חטים השמורים משעת קצירה. ובשו"ת נוב"ת אור"ח ס' עט דאין המנהג כן רק המהררין מן המהררין. ועי' שו"ת שו"מ מהר"ת ח"א ס' יט ושו"ת בית יצחק חו"מ דרוש כ אות יא. ור' קרן אורה מנחת מב, א ושו"ת בנין שלמה ח"א ס' כו ומש"כ בהערות שם, שו"ת אב"נ אור"ח ח"ב ס' שפז סק"ח וסק"ה.

שוב ראיתי הנח לישור
כתיב קצירך לג
לשמה, אז הוה שייך נ
בקצירה אלא בשימור י
יבוא לידי חמוץ, יכו
פסח. ואין לגוי שום עם
וישראל הוא המשמר וו
דמי לשימור מלישה ו
דוקא ולא שילוש גוי וי
מים לקמח או המגבב
אפשר לרואה לשמור,
שקד שומר. ע"כ צריך ו
המכוון לשמה. אבל
שלא יבוא לידי חימ
ישראל המכוון לע
אמנם המתחסדים לי
תורה שאין לג
נראה החסידים מפסי
אוונכרי כמ"ש מעלתו
עפ"י מ"ש מג"א ס' ח
קצב) וכו', ומה שמסי
ד. בח' המיוחסים לריש"א פ
של גוים שלש וערבן גוי ב
הרי"ט ו"ל, וגר' מדברי רבי' ז
אפי' ישראל עומד על גבו לא
גבי גמ. ואע"ג דגבי מילה אע
זו סתמא לאו לשם פסח קיי
בשעת לישור, דסתמא קיימא
גוי שאין לו חלק במצוה, אפי
נפיק די חובתיה, ועבר ושפח
מורי הרא"ה ז"ל, היה דן להג
את ומצות. כך היה דן מורי ו
ר"ח ל"מ שימור בגוי אלא לו
לה וס' קמג דסני בישראל עו
הרא"ה שלמעשה הצריך ליש
ועי' מנ"ח מצוה י, ובהנהיג
ראשי בשמים ס' נו מספר ה
ה. ולענין אפיה ע"י גוי וישור
ח"ס כאן כתב: וא"כ האנ
ע"ג מהני. ועי' ח' חת"ס ג
ו. עי' אמרי בינה אור"ח דיני נ
ר"ה שם.
ז. וכן תרין בשו"ת ספר יהו
בקומה, דהא אדרבא מחוי
לקבורו במת שאין לו קנברים
ת. בלקומי חב"ה: צ"ע התם
ת"ח מותרין להלוות וא"ו

בקרקע וכו', כתבתי שם על הגליון וז"ל, ולפמ"ש תוס' ב"ר"ה י"ג ע"א (ר"ה ולא) יש לגוי במה שזרע, י"ל ירק שאיננו מתקיים בארץ וגוי זה נטעו וזרעו הרי הוא שלו רק משום כחשא דארעא צריך לשלם ממון לבעלים, עיין ב"מ ק"א ע"ב. משא"כ אילן הדס אפשר שגזל הקרקע עם האילן הנטוע בו ומושרש כבר מאז עכ"ל על הגליון. וישמע חכם יוסיף לקח.

L

[שכר קבורה]

מה שכתב מעלתו שמו"ח הגאון מהר" עקיבא איגר אבדק"ק פוזנא הקשה לגאון חות דעת ז"ל איך הותר ליקח שכר מקבורת מתים דאסור בהנאה, הא הוה כשוכר פועל לעשות עמו ביין נסך (ע"ז סכ, א). ותירץ לו הגאון חו"ד הנ"ל דקבורת המת הוה למעט התפלה! וכתב מעלתו לפ"ז לפי הס"ד בפרק כל שעה (כג, א) דחדש אסור בהנאה, איך שומרי ספיחים נטלו שכרם מתרומת הלשכה (כ"מ ק"א, א), והוי ליה לש"ס לאתווי מהך משנה ולא מקוצרים לשחת. דיש

ד. בח" המיוחסים לריט"כ פסחים מ, א הביא בענין זה מחלוקת ראשונים וז"ל: בעיקת של גוים וכו' ור"ח ז"ל פ"י בתשובה, בעיקות של גוים שלש וערבן גוי בפני ישראל וראה שהיו כל מעשיו בחכשר, אלא שלא היה שומר אותם בשעת לישא לשם מצוה. וכתב הר"ש ז"ל, ונר' מרבו רבי ז"ל, שאם עמד ישראל עליו ושמר אותה לשם מצוה, בהכי סני. ואני דנתי לפני מורי הרא"ה ז"ל, דודאי אפי' ישראל עומד על גבו לא סני בהכי, דכל היכי דבעיא לשמה, גוי ארעתיא דנפשי עכיד ולא סני בישראל עומד על גבו, כדאמרין גבי גמ'. ואע"ג דגבי מילה אשכחן דסני, שאני מילה דסתמא היא לשמה, דאין שום טעם אחר לקציצת הערלה. אבל לישא דעיסא זו סתמא לאו לשם פסח קיימא, ובדאי דלגבי ישראל כיון דכל דקא עכיד לפסח קא עכיד, והו כפירש לשום מצוה ומיהו היינו בשעת לישא, דסתמא קיימא לזכי, אבל שימור דקצירה, שאין סתם קצירה לכה, צריך שיזכור להפך לשם מצוה, כדאמר רבא. אבל גוי שאין לו חלק במצוה, אפי' בשעת לישא לא עכיד לשם מצוה. וכן נראה מרבו בעל הלכות ז"ל, שכחב ז"ל לישא גוי חשיז לא נפיק די חובתיה, ועבר ושפחה דלא מבלי, אסודי למילש מצוה בלילה הראשון, אבל שאר יומי שרי, והכי חוינן לכהן צדק ע"כ. אבל מורי הרא"ה ז"ל, היה דן להקל דסני בישראל עומד על גבו דלא בעי עשיה לשם מצוה, רק שימור לשם מצוה, דהכי כתיב ושמרתם את זממנות. כך היה דן מורי הרא"ה ז"ל להלכת ולא למעשה. ע"כ לר"ש ז"ל. ועי' מאורי ומתרים חלאווה פסחים שם דס"ל שלדעת ר"ח ל"מ שימור בנוי אלא לענין חשש חימוץ ולא לשם מצוה. אולם בח" הרמב"ן שם מפרש כהר"מכ"א. ובשו"ת מהר"ח או"ז סי' לה וסי' קכג דסני בישראל עומד ע"ג בשעת לישא ומשמר לשם מצוה וא"צ כלל עשייה לשם מצוה. ועי' אורחות חיים סי' קיז בשם הרא"ה שלמעשה הצריך לישא ע"י ישראל. ונתבאר בשו"ע הרב סי' תנג (טו) ור' משנ"ב שם סק"ד ושענה"צ סי' חס סק"ד וסק"ה. ועי' מג"ח מצוה י, ובהנהגת חלקת יואב על המנ"ח שם דלא בעינן שהעושה ישמר, אלא דבעינן שימור בשעת לישא. ועי' שו"ת ראשי בשמים סי' נו מספר העיטור דיני מצוה ומרור, חוספת ירושלים סי' תנג סע' ד ובשו"ת כנה רגנה או"ח סי' לו. ובמקא"ה בזה. ה. ולענין אפיה ע"י גוי ישראל עומד על גבו כתב החת"ס בהנהגותיו לאו"ח סי' חס שאסור לאפות ע"י גוי. ובלקושי חב"ח לשו"ת ח"ס כאן כתב: וא"כ האופה נ"כ ויכל להיות גוי ועי' ריש סי' ת"ס(א) וצ"ע. וכתונו ששם מבואר שאסור ע"י גוי. אולם י"ל דבגדול עע"ג מהני. ועי' ח"י חת"ס גישן י, א. ועי' מג"ח שם ומתרים שיק על הר"ג מצוות שם אות ג. [ועי' שו"ע הרב שם סע' טו]. ו. עי' אמרי בינה או"ח דיני פסח סי' כו מש"כ בבואור המג"א. ועי' ברכ"י או"ח סי' תרמ"ט בכור"י שם סק", תוס' הרא"ש ומר"א ר"ה שם.

ז. וכן תירץ בשו"ת ספר יהושע כפ"כ סי' לו. ואחר שהוגד לו שכך תירץ החו"ד כתב דבאמת בלאה"כ במת אין איסור רוצה בקומו, דהא אדרבא מחוייבים לשמור את המת מעכברים דמת"ט משמר המת פמור מן התפלה, והרי אף כהן נזיר מחוייבים לקבורו במת שאין לו קוברים, וא"כ מה שרשאי ליקח שכר מצוה אינו אלא שכר במלה, וא"כ אין כאן משתכר בא"ה כלל. ה. בלקושי חב"ח: צ"ע התם ב"ד במתנה יהבו להו כי היכי דיהבו לדייני גזילות ולא מתחדש נהנו והר"ז דומה למה שאמרו חז"ל ת"ח מותרין להלות וא"ז ברבית דבמתנה יהבו להדרי. ועי' לקושי הערות אות ח.

שלימים
אין מקום
לשער
ום אופן
ז, שיהיו
יך. ע"כ
, עכ"ל
שדעתו
ל אולם
ל.
יא א"ש
זפד"מ

לברך
סומכים
הא כל
ימד לא
ז"כ על
לקצור
מתחיל
עצמה
ר הגוי
התחיל
יכולת

גרושין.
למילה.
משעת
א עליו
ישראל
ז לילה
א לדי
ז כתב
אולם
זחמין,
ח סי'
ז קרן

הכלכות קטנות ה' ספר חוריה אוח ג' דשאלמה גבי גט דבעינן כתיבת כל המורף לשמה, וזה אינו עושה הגוי על דעת ישראל, אבל בעיבוד דדי שימן העורות לעיבוד לשמה, עושה לשמה, ע"ש, וא"כ כאן בלישה דכל הלישה צריך לשמה, והוי דומיא דמורף בגט דלמרינן אדעמיה דנפשיה קעבדי. אך באמת גבי ליתא דבעינן טוה לשמה, מביא בב"י ופסק בשו"ע סי' י"א ס"ב, דלהרא"ש מהני אע"ג דבעינן טוה הטויה לשמה והוא זמן ארוך, מ"מ אמרינן להרא"ש דמהני. ועיין שם בדגול מרכבה השיג על המחבר וכחז דזה דוקא בעיבוד, אבל גבי טויה גס הרא"ש סוכר דדומה למורף בגט, אחר זה ראינו נודע ביהודה חינוך י"ד סי' קע"ה תמה על הב"י, ומביא לשון הרא"ש דנראה להדיא דדוקא בעיבוד דדי ברגע אחד לשמה בשעה שזמן לתוך הסיד, אבל גבי טויה דכל הטויה צריך לשמה א"כ הוי ליה כמו חורף בגט, א"כ הכא נמי ודאי כל הלישה צריך שימור בכל רגע וצריך שימור לשמה, א"כ הוי ליה כמו חורף בגט דלא מהני עומד על גביו. ובספר גגור אריה יהודה חלק א"ח סי' קפ"ג, מהרב המחבר ספרן יעלה חן, השיג על הנודע ביהודה, ואין דבריו מובנים ויחזקו במקום אחר א"י.

אינו משומר
משעת קצירה

ועיין פרי חדש סי' תנ"ג סק"ד מספרו על המדה, ודעמו לפסוק דלא יא יא יד חובת מלה אם אינו משומר משעת קצירה, ובמקור חיים שם סק"ג השיג על הפרי חדש מהירושלמי חלה פ"ב ה"א שהביאו פוס' ר"ה י"ג ע"א ד"ה דלקריבו, אלא מעשה לא אכלו ישראל מלה כשנכנסו לארץ משום חדש, אלא מה שחגרי נכרים היו מביאין להם, מבואר אף דלא היה משומר משעת קצירה ויזאין בהם. ולא ידעתי מה ראה מירושלמי, ודאי הירושלמי סובר דשימור ללישה הוי שימור כמו שהבאנו לעיל [סוף אוח ח'], דליף דמלאכות קודם הלישה אסור מן החורה ביו"ט דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וסמך ליה ושמרתם את המלות מלישה ואילך וכו', כמו שהבאנו לעיל, אך הר"מ דלא סבירא ליה כן [ועיין ד"ה ולפי זה], א"כ אין הוכחה מהירושלמי. והפרי חדש דעמו דמגמרא דידן משמע כן בפשוטיה, ועיין לעיל ותקצידי.

שימור ע"י
אחד שנינו
עושה חטאה

והנה מכל מה שכתבתי מבואר, דהעושה המעשה כגון הלש וכדומה צריכים שיכוונו לשם מלה, עיין ב"י סי' מ"ם ועור ופרי חדש. ולא הביטן למד לא אבזש לאחר מגלן לכל הראשונים דין זה, נהי דבעי שימור לשמה, מ"מ אינו דומה כלל לגט או לנחמים, דגבי גט כתיב [דברים כ"ד, א'] וכחז לה, דרשין [גייטן כ' ע"א] דמעשה הכתיבה יהיה לשמה, א"כ צריך הכותב לכיון, על כן אם חדש שוטה וקטן כותבין, לשיטת שמהני באחרים עומדים על גביהם ומלמד את הקטן שיכוין כיון הוה צריך לכיון, > עיין ספרת רבינו יונה בב"י שם דכותב העומד על גביו ככותב עושה המעשה, כיון דהוא אפשר ע"י שליח, אבל בחליצה לא שייך זה, וכן בנתיב ד' ע"א ילפינן מקראי דהשחיטה והקבלה והזריקה צריכים כונה, א"כ צריך לכיון העושה המעשה, א"כ כשעושה מעשה זה מי שאינו בר כונה, צריכים לבוא לאלו הענינים אם עומד על גביו אי מהני, וש עושים אדעמיה דנפשיה, עיין באריות באלו הענינים. אבל כאן וכי מבואר בחורה דאיה מעשה אי הלישה או הקצירה צריך לשמה, רק מבואר דהשימור צריך לשמה, א"כ העיקר הוה השימור, א"כ אפילו לש גוי או חדש שוטה וקטן וישראל עומד ומשמר לשמה למה לא מהני, ואפילו הם אינם מכוונים, כיון דישראל שומר והוא מכיון לשמה, ואינו דומה למלות חודה דעומדים לחודה, אבל בכל המלות העיקר הוה השימור, א"כ מאי זה שפשוט בראשונים דהלש והאוסף צריך שיהי בר דעת בר כונה, יגוש מי שיראה, והישראל העומד הוה השומר והוה מכיון לשמה, ובכל הראשונים הני"ל מבואר דגם כאן עיקר העושה אינה מעשה בנמה צריך שיכוין, ואינו יודע מהיכן נלמד זה, כמו גבי גט גילתה החורה דמעשה הכתיבה צריך לשמה הכא נמי גילתה החורה דהשימור צריך שיהיה לשמה, א"כ הכל תלוי בשומר, ומה לי מי הלש או הקוצר או הטוסן וכדומה, כיון דיש שומר שמכין וליסגי. ובינומי בספרים וראיתי בספר [טוה] גנהר] שלום לאחד מתכמי ספרד [ריש סי' ת"ס] עמד בזה, וכחז שבאמת כן היא דעת רבי האי גאון מוכח בטור סי' ת"ס, וגם דעת הר"י והרא"ש כן, והספר הוה צל לדי בשאלה, והגיטוי מאוד שעמד על זה. ומ"מ מה שכתב שכן היא באמת דעת הראשונים הני"ל, הוה דוחק בעיני, דלדרבא באמת דעת הרבה ראשונים ואחרונים בטושו"ע מבואר להדיא דעושה מעשה צריך לעשות לשמה, עיין בדברייהם.

ואנהרין לעינין בעוה"י דהאמת כן הוה, דהעושה מעשה צריך כונה דהיינו שהוא ישמר לשמה, ולא מהני כונה אחר שיעמוד על גבו לשמור לשמה, והיא גמרא ערוכה חגיגה כ' ע"א לענין טומאה, דמקשה הש"ס לר' יונתן בן אלעזר ליעבד ליה שימור צדיה דמריה, ומתוך רבי יוחנן

חוקה אין אדם משמר מה שצדק חבירו, ע"ש סי' ע"א, ועיין במס' פרה פ"ו מ"א גבי נטו לשומר, ממלא ג"כ כמה משמעות לזה. א"כ כמו דלגבי טומאה אין אדם משמר מה שצדק חבירו, כן בכל הדברים הנתיבים שימור, ובפרט צמח דלרץ שימור הרבה עיין מג"א סי' מנ"ט, א"כ כיון דלמרה חורה ושמרתם וכו' דלרץ לשמור מחימוק, והשימור מחימוק יהיה לשם מלה מזה, אבל השימור הוה מחימוק, א"כ לא מהני שימור של אחר, אלא מי שעושה המעשה וצדו הוה החטים או העיסה זה צריך לשמור, אבל שפיר מבואר דזה שהעיסה צדו לש לא שאל מעשה הוה צריך לשמור, והשימור יהיה לשמה. על כן אם לש גוי, אף דאחר משמר, כיון דלוי יכול לשמור צד אחרים, א"כ הגוי בעצמו שומר והוה אדעמיה דנפשיה קעבדי ואינו מכיון לשמה, על כן לא מהני כ"ה. וכן בחדש שוטה וקטן צריך לעומדים על גביהם שהם יכוונו לשמה דהם היו השומרים, דאחר אינו יכול לשמור כמו שביארנו. הן אמת שדין זה המבואר בחגיגה שם דנפלה מעשרתו וכו' דלמרינן חוקה וכו', והגמרא מקשה מהבירייתא הרי שהיו חמרי וכו', ומתוך נמטהר פועלו וכלו לכן, ע"ש. ועיין ר"מ פ"ג ממטמאי משכב ומושב הביא דייטס אלו, יש לפתל בדבריו ואין כאן מקומו, ובאחי לעורר ישמע חכם וכו'.

[יא] ויהנה מבואר מנחה כאן פ"ו ה' ה' דעיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים מנחה יזאל יד חובת מלה, וזהו אין הרועים אוכלין מנחה אינו יזאל יד חובתו מפני שאינו משומר לשם מלה. ועיין שו"ע סי' תנ"ד סי"ב שדעת הר"מ אפילו הוה נאה ורואי למאכל אדם מ"מ אינו יזאל זה, ובמ"א מביא דעת הר"ש חלה פ"א מ"ח דהטעם דלוי קרוי לחם, ועי"ש במגן אברהם סק"ג, ועיין פרי חדש סק"ב כחז דגם הר"ש מודה אף שהוא נאה ורואי למאכל אדם מ"מ אינו יזאל זה דלוינה משומרת לשם מלה, ע"ש. ועיין שם בחלה בפירוש המשנה לרבינו כחז ג"כ הטעם דלוי קרא לחם, וכאן בביבירו חור צו. ולפי מה שכתבנו לעיל [אוח ט"ו], נפקא מינה דבדבר אם לש העיסה זו נמי פירות, שכתבתי לעיל דאם אין צריך שימור בשעת לישא, די השימור משעת קצירה לשיטת הר"מ דשימור משעת קצירה בעינן ע"ש, א"כ יזאל במלה זו אם שמרה קודם הלישה עבור מלה, ובשעת לישא לשה נמי פירות לכלבים, ויזאין דזה הוי משומר, אך להטעם דלא מיקרי לחם, א"כ בכל בירוח לא יזאל, ובמי פירות אין צריך שימור בשעת לישא דלוי מחמיק, א"כ הוה נפקא מינה לניאה, ובדלוי יש להחמיר אף אם נאה מהטעם דלא מיקרי לחם, עיין ר"מ ה' חלה [פ"ו מבכורים ה"ח] ואין כאן מקומו.

[יב] ויהנה נמשנה פרק כל שעה ל"ה ע"א, מבואר דלחות חודה ורקיקי נזיר, עשאו לעצמו אינו יזאל יד חובת מלה, עשאו למכור בשוק ויזאין בהם, ושם ל"ה ע"א וע"ב מהני מילי אמר רבה דלמיר קרא ושמרתם את המלות, מלה המשמרת לשם מלה, יזאל זה שאין משמרתם לשם מלה אלא לשם זבח, ופירש רש"י שם דלרץ שימור לשם מלה מזה וזו אינה משמרתם לשם מלה מזה, רב יוסף אמר אמר קרא שבעת ימים מלות מחלול, מלה הראויה לשבעה וזו נאכלת ליום ולילה, ופירש רש"י דרב יוסף ג"כ סובר קרא דרבה, אלא דסובר דאפילו אם משמר לשם מלות מזה ג"כ, מ"מ בעינן שימור לשם מלה הראויה לשבעה, אבל זו לא נשתמרה לשם מלה הראויה לשבעה וכו', מביא כוחיה דרב יוסף וכו', ומקשה הש"ס ותיפוק ליה דלוינה נאכלת בכל מושבות, ומתוך ריש לקיש וזח אומרת חלות חודה ורקיקי נזיר נאכלין בנזב וגבעון, ועיין רש"י כאן. ומוס' ל"ו ע"ב ד"ה דאמר רבי אלעזר, הקשו היאך ממעטינן דלוינו יזאל ביבוכים דלין נאכלים בכל מושבות, הא ביבוכים נאכלים בנזב וגבעון ובכל ערי ישראל וחשיב נאכל בכל מושבות כדלמרינן הכא, וגם למה לי הטעם דמעשר שני נאכל בכל מושבות דרבי אלעזר דמעשר שני נפדה אפילו ביבוכים בנטמא, תיפוק ליה דנאכלין בנזב וגבעון ונאכלים בכל ערי ישראל, והוי שפיר נאכלין בכל מושבות, וחזירו הא דמעטינן ביבוכים או מעשר שני מכל מושבות, היינו בזמן בית עולמים דזו אינן נאכלין בכל מושבות, על כן אחמעטו ביבוכים, ומעשר שני ג"כ צריך טעמא דרבי אלעזר, וכאן דלמיר ריש לקיש דנאכל בנזב וגבעון, היינו בזמן נזב וגבעון דזו היו נאכלים בכל מושבות, ואי אפשר למעוטי מטעם זה, על כן ממעטינן מטעמא דרבה ורב יוסף, ע"ש, וכפירוש רש"י כאן [ד"ה זח אומרת] דבזמן נזב וגבעון אחמעט מפסוק ושמרתם וכו'.

וזה לשון הר"מ כאן פ"ו ה"ה, הסכים וכו' אבל אין יזאין במלה של ביבוכים וכו' מפני שאין להם הימור בכל המושבות, ונה"ל ט' כחז דלחות חודה ורקיקי נזיר, עשאו לעצמן אין יזאין בהם, שנאמר ושמרתם את המלות, מלה

דצריך שימור משעת קצירה. בעינן דוקא ישראל יקצור ולא הוי שמירה מה שגוי קוצר. כמו בלישה לשיטת רבינו בשעת לישא. אבל קשה לי מהנזו אונכרי [טובה לי ע"א]. א"כ אסור לקצור מי שרוצה לבטא אלא ע"י ישראל אחו כמו שם. ואפשר הכא מותר דהוי שינוי מעשה ע"י אפיה. ואפשר לטברת הרא"ש [נה"ל ד"ה רואם] הוי קצירה כמו עיבוד. דה"ל קצירת כל שיבולת הוי בדג אחר. אבל מ"מ צריך עכ"פ ללמד על גביו דוקא כמו גבי עיבוד. וצ"ע.

דוד פלושין
טו

דוד ונדל
וזה ע"כ

דוד ונדל
וזה ע"כ

16

בה) כ"ה להדיא בפרי חודש בהמשך דבריו (מנחת סולח).
ב) וצ"ע לעיל אות ח' ד"ה והנה מהו.
כ) כ"ה במאיו שם ע"א. דמכאן למדו קצת מפרשים שלא להניח נכרית ללוש עיסה של מצת מצוה כפסח א"א בישראלית ע"ג שאין שימור מה שביד חבירו, וכ"כ בפסחים מי ע"א בשם גדולי המפרשים. אולם ע"ש בטוף דבריו שרחה זה.

כח) בעותק הספר של בן המחבר הגד"מ וצ"ל נכתב בצידו, "א"כ לפי"ו לשיטת הר"י